

Відаць жа, мудрыя людзі пусцілі гуляць па свеце гэтую прымаўку: «Як у народзе, так і ў пагодзе». Да ўсіх нашых сацыяльных узрушэнняў, маральнай разгойсанасці, міжканфесійных сварак дадалася яшчэ і неміласэрнасць стыхіі. Такого лета, як 1992 года, не памятаюць нават самыя старыя жыхары Беларусі. Яно застанецца, відаць, толькі ў нашай памяці, і дай Бог, каб яшчэ такога не было. Гарачыня, спякота, засуха. Выгарэлая трава, сухі нават мох у лесе. І як непазбежнае — пажары.

У Беларусі ўжо згарэла каля 5 тысяч гектараў лесу. Трашчаць бары, смыляць тар-

фяныя балоты, успыхваюць ад адной неасцярожнай іскры палеткі збажыны. Нават загарваюцца трактары і камбайны на хаду! Але самае небяспечнае — у забруджаных зонах Гомельшчыны і Магілёўшчыны палючыя лясы павышаюць узровень радыяцыі.

Становішча настолькі небяспечнае, што забаронены ўваход у лес і нават адкладзены на неакрэслены час сезон палявання, які павінен быў пачацца 8 жніўня. А гарачыня не спадае...

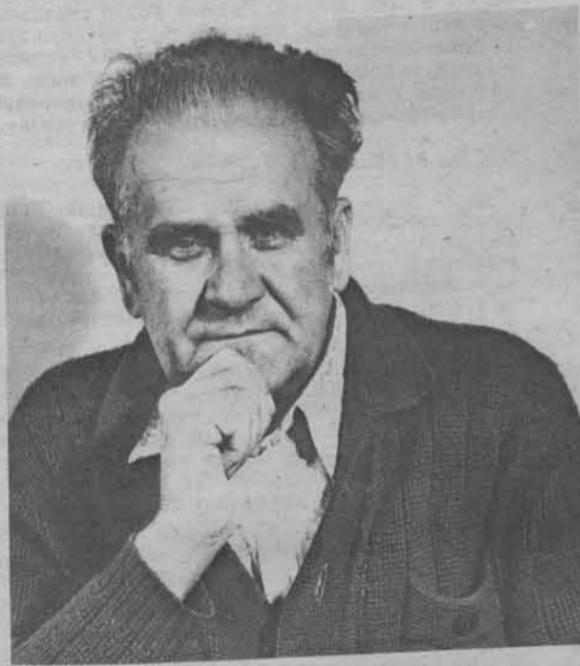
НА ЗДЫМКАХ: гарыць беларускі лес.
Фота Юрыя ЗАХАРАВА.

ПАГАВОРЫМ ПА ШЧЫРАСЦІ

КОЛЬКІ МОЖНА ЦЯРПЕЦЬ, КОЛЬКІ МОЖНА САРОМЕЦЦА

ГУТАРКА СА СТАРШЫНЕЙ БЕЛАРУСКАГА ЗГУРТАВАННЯ
ВАЙСКОУЦАУ ПАППАЛКОЎНІКАМ МІХАІЛАМ СТАТКЕВІЧАМ

Янку Брылю 4 жніўня споўнілася 75 год. Рэдакцыя «Голасу Радзімы» сардэчна віншуе пісьменніка з днём нараджэння і шчыра жадае яму натхнення ў творчасці і радасці ў жыцці. Чытачам з гэтай нагоды хочацца пажадаць новых цікавых сустрэч з героямі твораў Янкі Брыля. А тым, для каго першае спатканне са светам пісьменніка — наперадзе, можам толькі па-добраму пазаздросціць. Іх чакае ў кнігах Брыля непаўторная душэўнасць і спагадлівасць да чалавека.
[Фотарэпартаж пра пісьменніка змешчаны на 6-й стар.]

— Міхал Віктаравіч, менш за ўсё мне хацелася б, каб наша гутарка насіла афіцыйна-правільны характар. А таму давайце можа крыху збочым ад тэмы. Ведаю, што многія ў войску, асабліва за межамі Беларусі, чыталі і чытаюць «Голас Радзімы», перапісваюцца з намі, сталі нашымі аўтарамі. У мяне даўно склалася ўражанне, што беларусаў — ваеннаслужачых былой Савецкай Арміі вызначае ці не найвышэйшая ступень нацыянальнай свядомасці ў параўнанні з іншымі сацыяльнымі групамі. Калі я не памыляюся, тады адкажыце мне, чым вытлумачыць такую з'яву.

— Не памыляецеся, цалкам пагаджаюся з вамі. А тлумачыў бы гэта вольна чым. З дзяціства ў нас сядзела: мы — адзіная супольнасць

савецкі народ. Нібы ўсе аднолькавыя, асабліва — славяне. І вось калі ты, маладзенькі лейтэнант, трапляў у Расію, не раптам, але пачынаў разумець сваю адметнасць: ты трохі не такі, як рускі ці украінец. Я зусім гэтым не хацеў бы сцвярджаць, што людзі на Украіне ці ў Расіі горшыя ці лепшыя, проста іншыя, псіхалогія іншая, паводзіны, культура.

Асабліва, калі апынешся недзе ў Расіі: у вёсцы голыя дамы з паламанымі агароджамі, дзе нічога не расце. І прыпамінаеш: нават каля самай беднай беларускай хаткі кветкі, цыбулька пасаджана. І пачынаеш разумець: які працавіты твой народ. Стаўленне да людзей іншае: беларусы — мякчэйшы, больш памяркоўны народ.

няма той грубасці і хамства, што ў Расіі. Мабыць, гэта тое, што складае менталітэт нацыі, нашу псіхалогію.

І яшчэ адно: беларуса заўсёды цягне на радзіму, мабыць, гэтая рыса ў меншай ступені ўласцівая расейцам ці украінцам. Паглядзіце, з якой ахвотай застаюцца расейцы ў Беларусі. А беларус заўсёды імкнецца вярнуцца дадому.

— Вось так сталеюць маладыя лейтэнанты, так прыходзіць да іх усведамленне нацыянальнай адметнасці і выветрываецца прапагандыцкі інтэрнацыяналізм. Гэта, як я разумею, агульная заканамернасць. Але ж у кожнага ёсць нешта сваё, асабістае, тая глеба, на якой ён узгаданы, ці што?

[Заканчэнне на 3-й стар.]

ПРЫЗНАЧЭННІ

ПАСОЛ РАСІІ ў БЕЛАРУСІ

Указам Прэзідэнта Расійскай Федэрацыі Ігар Сяпрыкін прызначаны Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Расійскай Федэрацыі ў Рэспубліцы Беларусь Пра гэта паведамлілі з дэпартаменту інфармацыі і друку Міністэрства замежных спраў Расіі.

БЕЛАРУСЬ—ААН

ДЭПАРТАМЕНТ ІНФАРМАЦЫІ

Восенню ў Мінску адкрыецца пастаяннае прадстаўніцтва дэпартаменту грамадзянскай інфармацыі ААН. Аб гэтым паведамліў на прэс-канферэнцыі пастаянны прадстаўнік Рэспублікі Беларусь пры ААН Генадзь Бураўкін. Фізічная прысутнасць такой уплывовай арганізацыі на яе тэрыторыі вельмі важная для рэспублікі. Упершыню ў гісторыі беларускай дзяржаўнасці ў людзей з'явіцца магчымасць карыстацца неабходнай інфармацыяй з першых рук.

АРГУМЕНТЫ І КОНТРАРГУМЕНТЫ

ЗАКОН АБ ПСІХІЯТРЫІ

З непрадбачанымі цяжкасцямі сутыкнуліся распрацоўшчыкі праекта Закона Рэспублікі Беларусь аб псіхіятрыі. Праект быў падрыхтаваны ў красавіку бягучага года, але да гэтага часу не прайшоў узгаднення ў Савеце Міністраў рэспублікі. Каменем спатыкнення стала Палажэнне аб прымуковым лячэнні хворых, якія пакутуюць ад псіхічных захворванняў. Распрацоўшчыкі праекта прапануюць узаконіць змяшчэнне хворых у клініку толькі з санкцыі суда, аргументуючы гэта тым, што толькі суд можа абмежаваць чалавека ў свабодзе. А змяшчэнне на прымуковае лячэнне ў псіхіятрычную клініку — не што іншае, як пазбаўленне волі. Вярхоўны суд рэспублікі катэгарычна супраць таго, каб на судовыя органы былі ўскладзены такія функцыі, хоць падобная практыка існуе ў большасці развітых краін.

СА СВАЁЙ ЗВАНІЦЫ

«МОНД» АБ БЕЛАРУСІ

Каментаруючы інтэрв'ю Старшыні Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь Вячаслава Кебіча, дадзенае ім гэтай французскай газеце ў час свайго знаходжання ў Парыжы, «Монд» піша:

«Беларусь — гэта парадокс: у гэтай самай маленькай з трох славянскіх рэспублік, утвораных пасля распаду СССР, дагэтуль было менш за ўсё палітычных узрушэнняў, і ў той жа час яна мае самыя неблагія эканамічныя паказчыкі. Тое ж самае датычыцца і новага беларускага заканадаўства. Беларусь не ведае міжэтнічных канфліктаў, яна вельмі невялікая, каб сапернічаць з Расіяй ці Украінай, яна не імкнецца заняць першыя месцы, робячы гэта толькі ў тым выпадку, калі выступае як пасрэднік. На сённяшні дзень гэтая дзяржава паўстае як узор праўлення разважлівасці ў імя развіцця эканамічнага супрацоўніцтва на здаровай аснове».

ДЗЕЛАВОЕ ПАРТНЁРСТВА

ПЕРШАЯ ЗАМЕЖНАЯ ФІРМА

Саюз прадпрыемстваў Беларусі прыняў у свае рады першую замежную фірму — каліфарнійскую кампанію «Фабберд Інтэрнэшнл». Крок гэты абодва бакі глумачаць не палітыкай, не пошукам новых спосабаў рэкламы, а сунадзеннем дзелавых інтарэсаў.

Фірма «Фабберд Інтэрнэшнл» працуе ў Беларусі ўжо каля 10 гадоў. Спачатку на ніве турызму і культурных сувязей, цяпер яна будзе тут зборнае жыллё, выпускае некаторыя элементы радыёэлектроннай апаратуры.

ЭКАЛАГІЧНАЯ МІЛІЦЫЯ

Экалагічная міліцыя створана ў Мазыры пры гарадскім адзеле ўнутраных спраў. Узначаліў яе Мікалай Бялько, у мінулым старшы ўчастковы інспектар. Двойчы на тыдзень разам з прадстаўнікамі гарвыканкома, мясцовай санстанцыі, служба камунальнай гаспадаркі праводзіцца рэйды па правярцы санітарнага стану горада. У полі зроку экалагічнай міліцыі — і гарадскі парк аўтамабіляў, у прыватнасці, кантроль за захаваннем норм выкідаў у атмасферу шкодных газаў.

НА ЗДЫМКУ: старшы інспектар экалагічнай міліцыі Мікалай БЯЛЬКО (справа) і грамадскі памочнік Мікалай БАЛАБАЙКА ў час правяркі стану гарадскіх лагчы.

АПЫТАННЕ

ШТО АДКАЗАЛІ МІНЧАНЕ

Чарговае апытанне грамадскай думкі правяла сацыялагічная група «Вольная думка» інфармацыйнага агенцтва «БелаПАН».

Яго тэмай сталі «зносны» радавых грамадзян са злачынцамі. Было апытана 500 мінчан. Высветлілася, што пасля 1985 года 10 працэнтаў апытаных былі абкрадзены, 30 працэнтаў падвергліся хуліганскаму нападу, 14 працэнтам пагражала смерцельная небяспека. Але часцей за ўсё мінчане становяцца ахвярамі ўласнай прастадушнасці — 53 працэнты апытаных пацярпелі ад варажбітак, напарстачнікаў, аферыстаў.

ГАЛЕЕМ

ПУСТА ў МАГАЗІНАХ

У параўнанні з першым паўгоддзем мінулага года сёлета паступіла ў продаж менш: шарсцяных тканін — на 23 працэнты, шаўковых — на 38, ільняных — на 51, скуранага абутку — на 31 працэнт. Значна зменшылася і пастаўка харчовых тавараў: кандытарскіх вырабаў — на 29 працэнтаў, мяса — на 32, цукру — на 38, рыбы — на 60.

ПРАГРАМА АДРАДЖЭННЯ

МЕМАРЫЯЛ КАЛІНОУСКАГА, КОМПЛЕКС МІЦКЕВІЧА

Мемарыял нацыянальнага героя Беларусі Кастюса Каліноўскага, у які ўвойдуць адноўленая сядзба, музей, намечана стварыць у бліжэйшыя гады на Гродзеншчыне. Такі адзін з пунктаў рашэння, прынятага сесіяй абласнога Савета народных дэпутатаў.

У прынятым рашэнні прадугледжана распрацаваць абласную праграму кансервацыі, аднаўлення помнікаў архітэктуры, старадаўніх паркаў і цэнтрав гістарычнай забудовы. Для гэтага плануецца стварыць спецыяльны фонд з бюджэтных і іншых сродкаў. Да 200-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча намечана адкрыць літаратурна-гістарычны комплекс, прысвечаны славуце паэту.

ГОСЦІ з ІЗРАІЛЯ

ПРАЗ ПАУСТАГОДДЗЯ

Мабыць, настальгія па радзіме прывяла нядаўна ў Баранавічы неафіцыйную дэлегацыю землякоў-эмігрантаў з Ізраіля. У 40-я гады яны пакінулі Беларусь і толькі цяпер змаглі наведаць зямлю сваіх дзядоў.

Дарэчы, усе 22 «дэлегаты» не забылі роднай мовы. Яны наведлі старыя, амаль зніклыя яўрэйскія могілкі, а ў вольны час рабілі аўтобусны «круіж» па горадзе.

Госці былі здзіўлены, што ў Баранавічах, насуперак іх чакання і чуткам у Тэль-Авіве, няма разрухі і голаду.

У знак свайго прыязнасці да землякоў для гарадской дзіцячай паліклінікі яны прывезлі два інгалатары і рашылі ўнесці важкі ўклад у будаўніцтва новага мемарыяла «Смуткуючая маці», які ў хуткім часе павінен быць адбудаваны за горадам.

СПАЧАТКУ МУРЫ

«ФАРА ВІГАЎТА»

Завершана абследаванне фундаментаў прыходскага касцёла «Фара Вігаўта» ў Гродне — былога помніка архітэктуры XV—XVI стагоддзяў. Гэты храм, які лічыўся самым буйным і прыгожым у Вялікім княстве Літоўскім, па распараджэнню ўлад у 1961 годзе быў узарваны. На яго месцы заклалі сквер.

Па выніках раскопак, якія працягваліся некалькі тыдняў, археолагі разам з іншымі спецыялістамі прыйшлі да заключэння, што фундаменты на рэдкасць добра захаваліся і пасля адпаведных работ могуць прыняць на сябе новы будынак. Аднак для яго аднаўлення спатрэбіцца значныя матэрыяльныя сродкі, якія ў бліжэйшыя гады наўрад ці паявіцца ў мясцовых улад. Таму, як паведамлілі карэспандэнту БЕЛІНФАРМ у абласным упраўленні па рэстаўрацыі помнікаў гісторыі і культуры, спачатку будзе падрыхтаваны праект кансервацыі фундаментаў, а затым пачнецца аднаўленне будынка. Адбуджаны храм дасць магчымасць вярнуць архітэктурную гармонію цэнтральнай частцы горада.

СНІД (AIDS)

ПАГРОЗА ПАВЯЛІЧВАЕЦЦА

Згодна з прагнозам, пік эпідэміі СНІДа прыйдзеца на першыя дзесяць гадоў трэцяга тысячагоддзя. Апошні дзесятак гадоў XX стагоддзя мы будзем яшчэ ў большым страху перад гэтым вірусам. Надзея на тое, што хаця б адзінкі з хворых СНІДам не памруць, пакуль прывідная.

Па звестках, якія ёсць у Рэспубліканскім цэнтры па прафілактыцы і барацьбе са СНІДам, на сённяшні дзень у Беларусі ВІЧ-інфіцыраваных — 79 чалавек, з іх 5 дзяцей.

За сем месяцаў гэтага года зарэгістравана ўжо 10 выпадкаў інфіцыравання. У мінулым годзе за такі ж перыяд было выяўлена ў два разы менш, а за ўвесь 1991-год — 12 выпадкаў (два — са смяротным зыходам).

Часцей за ўсё заражэнне адбываецца палавым шляхам (усяго на сённяшні дзень зарэгістравана 19 выпадкаў, з якіх 8 — у выніку гомасексуальных кантактаў).

Насцярожвае тое, што ў нашай рэспубліцы зарэгістраваны выпадкі ВІЧ-інфекцыі і сярод наркаманаў. Ні ў якой іншай дзяржаве СНІД такіх фактаў не выяўлена. Гэта, па меркаванню спецыялістаў, можа прывесці да ўспышак віруса.

Ва ўсіх абласцях Беларусі, за выключэннем Гродзенскай, ёсць выпадкі ВІЧ-інфіцыраваных. Найбольшая колькасць інфіцыраваных — у Мінску.

Самы прадукцыйны ўзрост носбітаў СНІДа (75 працэнтаў) — ад 20 да 30 гадоў.

КАМПЕТЭНТНАЯ ДУМКА

МАЛА ВЯСЕЛАГА

У эндакрыналагічным дыспансеры Мінска адбыўся семінар урачоў-эндакрынолагаў з удзелам спецыяліста з Лондана Катрын Годэн. Вось ужо некалькі гадоў яна займаецца вывучэннем паходжання і лячэння цяжкай хваробы — дыябету.

Пабываюшы ў Магілёве і Гомелі, паглядзеўшы на ўсё сваімі вачыма, Катрын Годэн сказала: «У тым што я ўбачыла, мала вяселага: недахоп лекаў, дрэннае харчаванне і вельмі вялікая колькасць людзей, якія пакутуюць на дыябет. У мяне ёсць падставы думаць, што паміж гэтым захворваннем і чарнобыльскім выбухам ёсць пэўная сувязь».

ВЕСТНІ АДУСЮЛЬ

● За дзень у рэспубліцы адбываецца ў сярэднім 2 забойствы, 4 разбоі, 68 крадзяжкоў дзяржаўнай і асабістай маёмасці. Назіраецца рост усіх відаў злачынстваў. Апошнім часам рэзка «амаладзілася» злачыннасць. На 10 тысяч нашага насельніцтва прыпадае 60 малалетніх злачынцаў.

● Працягваецца экспансія ў рэспубліку фальшывых долараў ЗША. Эксперты называюць канкрэтны адрас: Ілжэдолары паступаюць з Польшчы, дзе іх навучыліся па-майстэрску падрабляць. Прычым частку спецыяльна прывозіць польскія камерсанты, каб абдурыць тут, а частку — абдураныя на варшаўскім і іншых рынках нашы.

● Адраджаецца беларуская пратэстанцкая царква. Яе вернікі пакуль што не маюць свайго сталага памяшкання і збіраюцца ў мінскай бібліятэцы імя Пушкіна. Пастар евангельскай царквы Эрык Сабіла надаўна хрысціў першых вернікаў.

● За апошнія пяць год у 5 разоў скараціўся прырост насельніцтва ў Магілёўскай вобласці. Колькасць памерлых сёлета можа перавысіць колькасць нованароджаных. Толькі кожная пятая жанчына хоча ў наш час мець дзіця.

● Улады гарадскога пасёлка Краснаполле (Магілёўская вобласць) рашылі ўрэшце назваць нека сваю цэнтральную плошчу, якая гадамі была безыменнай. Рашэннем Савета народных дэпутатаў ёй нададзена... імя Леніна.

● У Мінску мае адкрыцца яўрэйская нацыянальная школа. У яе ўжо запісаліся каля 500 дзяцей. Сярод іх ёсць і беларусы, і рускія. Распрацавана ўжо праграма. Настаўнікі будуць як мясцовыя, так і прыезджыя — з Ізраіля.

«Голас Радзімы»

(Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар.)

— Мае карані ў Случчыне. Я вельмі ганаруся гэтым, бо лічу, што Случчына — гэта сэрца Беларусі. Да гэтага часу я згадваю мову бабуль, старэнькіх непісьменных случчанак, якіх не закрываю так званая цывілізацыя. Іх толькі слухаць і слухаць — настолькі прыгожа. І калі сустракаеш у друку: беларуская мова штучная, некім выдуманая, так і хочацца сказаць: паслухайце б вы тых бабулек на Случчыне! У іх трэба было б павучыцца нашым дыктарам на Беларускім тэлебачанні.

дыцкія атрады розных палітычных сілаў звонку прынеслі ў наш край грамадзянскую вайну, нашы вайскоўцы ставілі на мэце засцерагчы народ ад кровапраліцця. А хто ж абароніць яго? Толькі свая нацыянальная армія.

Да пачатку 1990 года канцэпцыя была падрыхтавана, і «ЛІМ» меў мужнасць надрукаваць яе ў сціслым выглядзе. Пасля гэтага вайсковы рух пачаў набываць усё больш выразныя рысы руху барацьбы за беларускае войска. Падзеі жніўня 1991 года прыспешылі працэс нашага арганізацыйнага фарміравання — 20 жніўня было прынята рашэнне аб стварэнні БЗВ.

раў у заходніх раёнах Беларусі. Мы разумеем, што гэта надта далікатная праблема, але не можам не звярнуцца на яе ўвагі кіраўнікоў дзяржавы. Мы не збіраемся ўмешвацца ў такую шляхетную справу, як адраджэнне каталіцкай веры, але нас вельмі непакоіць антыдзяржаўная дзейнасць грамадзян чужой дзяржавы.

Ніхто не ведае, што за місіянеры прыязджаюць да нас, на чые запрашэнне, на чые грошы, вучаць нашых дзяцей. Чаму яны вучаць? Гэта незаконна, такі працэс павінен рэгулявацца мясцовымі Саветамі Рэспублікі Беларусь.

Мы прытрымліваемся той

не прыбавіцца сяброў пасля такой акцыі?

— Усё залежыць ад асобы і ўзроўню культуры. У нас ёсць расейскія афіцэры, якія выступалі ініцыятарамі стварэння ТБМ, і ёсць выпадкі, калі такіх людзей праследуюць афіцэры-беларусы. Наша акцыя не накіравана ні супраць Расіі, ні супраць расейцаў. Тым больш гэта не накіравана супраць расейцаў на Беларусі. Гэта проста наша гісторыя, наш гонар. Мы, напрыклад, святкуем перамогу пад Палтавай ці Барадзіно, але гэта не псуе нашых адносін ні з Швецыяй, ні з Францыяй.

Мы хацелі б, каб гэты дзень стаў Днём абаронцаў

ую вярнуцца афіцэры былой Савецкай Арміі з Германіі? У большасці сваёй — гэта ж не беларусы. Чаму яны маюць магчымасць адрозна трапіць у новенькую кватэру, а беларускім афіцэрам, якія служаць у Расіі, няма куды вярнуцца?

— Мы ствараем сабе такую праблему! У гэтыя важныя гарадкі вярнуцца людзі, якія не маюць права на наша грамадзянства. Яны не будуць мець яго яшчэ 7 год. Пачынаецца прыватызацыя, а яны не маюць права на прыватызацыйныя боны, не маюць права купіць зямлю, удзельнічаць у выбарах. Тым больш — гэтыя людзі не могуць служыць у беларускім войску. Што мы сабе ствараем?

Мы падымалі гэта пытанне. Прапанавалі ўзяць толькі тых, хто мае права на беларускае грамадзянства. Нам кажуць: а куды астатніх? Іх шкада. Дык прабачце, гэтыя людзі маюць сродкі, каб купіць сабе дом ці кватэру у любой краіне СНД. Яны атрымлівалі за службу за грамай валюты і прыязджаюць сюды не з адным аўтамабілем. Наш афіцэр, Бог ведае, колькі чакае тут на жыллё, а афіцэр адтуль прыязджае з доларамі ды яшчэ займае шыкоўную кватэру. Хай бы яны ехалі туды, дзе служаць беларусы, на сваю радзіму, займалі іх кватэры, а нашы землякі вярнуцца ў Беларусь у будучыню ваенныя гарадкі.

— Міхаіл Віктаравіч, як вы ставіцеся да праграмы беларусізацыі нашага войска? Пра яе ўжо была згадка ў друку. Ці рэальна гэта, каб праз 6 гадоў, як плануецца Міністэрствам абароны рэспублікі, войска наша было беларускім па мове?

— Планы беларусізацыі войска здаюцца нам слушнымі, але мы баімся, каб гэта не было дыскрэдытавана сваім выкананнем. Тут трэба яшчэ знайсці энтузіястаў. Мы прапанавалі Міністэрству абароны ўвесці ў сваю структуру нашых спецыялістаў. Такія людзі ёсць, яны служаць за межамі рэспублікі, і там іх шмат, а тут не хапае. Члены ж БЗВ на гэтыя пасады не прэтэндуць — мы рабілі сваю справу і будзем рабіць у пазаслужбовы час. Каб толькі не пераікаджалі.

— Вы былі ініцыятарамі стварэння беларускага войска, на вашых вачах яго сёння нараджаецца. Якім вы бачыце яго, напрыклад, праз 10 гадоў?

— Гадоў праз 10 гэта войска будзе карыстацца вялікай павагай народа, яго будзе гонарам народа. Гэта, мабыць, будзе армія свядомых патрыётаў, якія будуць імкнуцца абароніць свой народ. Спадзяюся, што гэта будзе высокапрафесійная падрыхтаваная армія.

— І не будзе такой ганебнай з'явы, як «дзедаўшчына»?

— Гэта з'ява вельмі складаная і жывучая, ад яе не так лёгка будзе пазбавіцца. Тут патрэбны кардынальны зрухі... Але я перакананы, што з ёю трэба і можна змагацца. Міжнародная глеба такіх канфліктаў паступова знікае. Трэба ўзімаць аўтарытэт малодшых камандзіраў. Я думаю, яны павінны быць прафесійнымі ў беларускім войску.

Гутарку вёў
Вацлаў МАЦКЕВІЧ.

ПАГАВОРОМ ПА ШЧЫРАСЦІ

КОЛЬКІ МОЖНА ЦЯРПЕЦЬ,
КОЛЬКІ МОЖНА САРОМЕЦЦА

Я жыў у беларускамоўным асяроддзі, у нас у школе, калі нехта гаварыў па-руску, то лічылі, што ён «выпендрываецца». Я ўзгадаваў у тым краі, дзе было Слуцкае паўстанне. Пра яго я даведаўся, будучы вучнем, са школьнага рукапіснага часопіса, але там было напісана пра нейкае кулацкае паўстанне. У каго я ні пытаў, ніхто не мог (ці не хацеў, бо баяўся) растлумачыць, што гэта была за падзея. Але згадка пра паўстанне засела ў маёй галаве.

Мне яшчэ пашанцавала, што і жонка ў мяне таксама случчанка, вельмі любіць сваю мову.

Я трачу раўнавагу, калі чую, што нехта патрабуе дзве дзяржаўныя мовы. Думаю, што Беларускае згуртаванне вайскоўцаў адрэагуе на такую палітыку адпаведным чынам і саромецца ў выказах мы не будзем. Апрача ўсяго, палітыка двухмоўя стварае падставы для беларускага шавінізму. Беларусы вельмі спакойны народ, але колькі можна цярпець, каб намі пагарджалі. Кажуць, што ўсяго некалькі працэнтаў беларусаў выступаюць за дзяржаўную мову — беларускую. Але гэта найбольш актыўная частка нашага грамадства. У адказ на такое стаўленне да іх мовы яны могуць пайсці і на радыкальныя крокі. Так што мы збіраемся выступіць з адкрытым лістом у абарону мовы.

— Раз вы ўжо перайшлі ад асабістага да спраў Беларускага згуртавання вайскоўцаў, то можа раскажаце нашаму чытачу, як і дзеля чаго узнікла БЗВ.

— Пачалося ўсё ў далёкім Казахстане. У 1989 годзе афіцэры-беларусы стварылі суполку ТБМ. Мушу зазначыць, што ўвесь беларускі вайсковы рух выступаў «пад дахам» Таварыства беларускай мовы. Адначасова з гэтым у Мінску група афіцэраў занялася распрацоўкай канцэпцыі стварэння беларускага войска на базе існуючай Савецкай Арміі. Развіццё падзей у СССР выклікала нашу заклапочанасць. Ведаючы сумны вопыт 1918 года, калі на тэрыторыі Беларусі распалася расійская армія і яно, а таксама бан-

— Такім чынам, вы выйшлі «з-пад даху» ТБМ і адкрыта заявілі, хто вы такія? Ці азначае гэта, што беларускі вайсковы рух узнік у падполлі?

— Шчыра кажучы, гэта была падпольная арганізацыя. Выступалі пад шыльдай ТБМ, але ўсе распрацоўкі вяліся падпольна. Напрыклад, публікуючы праграму вайсковага руху, я карыстаўся псеўданімам. Упершыню адкрыта я выступіў на з'ездзе ВСДГ. Я быў падрыхтаваны да таго, што мяне звольняць з войска, але разлічваў сама мала на паўгода службы, за гэты час я меркаваў як мага шыроў выклаці свае погляды, паўплываць на грамадскую думку.

Генерал Клімаў, начальнік вучэльня, дзе я служыў, з-за мяне быў звольнены і дачасна памёр. Генерал не падзяляў маіх поглядаў, але гэта быў проста сумленны чалавек.

— БЗВ не назавеш масавай арганізацыяй — усюго і тысяч аднадзюццаць. Вам паранейшаму ставяць палкі ў колы — ваша пазіцыя скажаецца. Тым не менш ваш уплыў расце. Нядаўна вас прыняў сам спадар Станіслаў Шушкевіч. Гутарка з ім вас задаволіла?

— Мы абмяркоўвалі тры блокі пытанняў. З першага — найважнейшае: аб прысязе. Тут мы цалкам знайшлі ўзаемапаразуменне са Старшынёй Вярхоўнага Савета. Ён згадзіўся з нашай пазіцыяй: усе афіцэры павінны быць прыведзены да беларускай прысягі. Цяпер афіцэры ведаюць сваю перспектыву і могуць свядома прыняць рашэнне: ці будуць яны служыць у беларускім войску. Бо многія думаюць так: можна ў войску служыць, а прысягі не прымаць. І калі ўзнікне небяспека, пагроза, не ісці абараняць Беларусь — яны ж прысягі не давалі.

Другі блок пытанняў звязаны з патрыятычным выхаваннем у грамадстве. Шушкевіч ухваліў нашу дзейнасць, зрабіў нам некалькі заўваг, канкрэтных і практычных.

І трэці блок пытанняў, які мы абмяркоўвалі, вельмі далікатны. Гэта — пра дзейнасць знешніх сіл на тэрыторыі Беларусі. У прыватнасці, гаварылі пра дзейнасць польскіх каталіцкіх місіяне-

дзкі: хай чалавек лічыць сябе палякам, але ён павінен быць патрыётам Беларусі, а не тым палякам, які лічыць, што ён жыве на «красах усходніх» і што гэта — частка Польшчы.

— Міхаіл Віктаравіч, цяпер, калі асноўная мэта вашага руху — стварэнне беларускага войска — нібы ўжо і дасягнута, ва ўсякім разе ідзе працэс яго стварэння, — цяпер БЗВ пераносіць свае намаганні на патрыятычнае выхаванне. Якія акцыі, скажам так, маштабнага характару, адмысловыя вы наважыліся правесці?

— Нам удалося дамовіцца аб фінансаванні дакументальнага фільма «Забытая слава». І апрача таго, зноў будзем праціць грошы ў Савета Міністраў на прыгодніцкі тэлевізійны фільм «Карона Вялікага Княства». Сцэнарый ужо ёсць. Але нам патрэбна 15 мільёнаў рублёў. Карыстаючыся выпадкам, я мушу звярнуцца да нашых землякоў-беларусаў з просьбай аб падтрымцы. 15 мільёнаў рублёў — гэта ўсяго 100 тысяч долараў. Калі б мы атрымалі гэтыя грошы, фільм быў бы зроблены. А ён так патрэбны моладзі, мне здаецца, мог бы адбыцца нават пэўны пераварот у свядомасці беларусаў. Прыгодніцкі фільм «Слугі д'ябла на чортавым млыне», зняты эстонцамі, дапамог у свой час спыніць самаразбурэнне нацыянальнай свядомасці ў эстонскай моладзі.

Нездарма цяпер у Кіргізіі здымаюць фільм пра Чынгісхана. Нешта падобнае павінны зрабіць і мы.

І яшчэ адна цікавая акцыя. (Я і тут спадзяюся на падтрымку замежных суайчыннікаў). 8 верасня, сёлета, мы плануем правесці рок-канцэрт — мітынг на плошчы Незалежнасці ў Мінску. Гэта акцыя мае адбыцца ў гонар перамогі ў 1514 годзе 35-тысячнага беларускага войска над 80-тысячным маскоўскім пад Воршай. Мы хочам такім чынам раскажаць моладзі, за што змагаліся нашы продкі і як яны нас выратавалі. Бо мы ў неапатным даўгу перад імі. І шкада, што мы забыліся пра іх подзвігі.

— Ці не думаеце вы, што ў беларускім войску, дзе 80 працэнтаў афіцэрскага корпусу — не беларусы, у БЗВ

Радзімы. Тым больш, што гэта была абарончая бітва на нашай зямлі; пра нашу перамогу пісала ўся Еўропа. Мы павінны ўспомніць пра яе. Колькі можна саромецца сваёй гісторыі? Калі нехта гэтага не разумее, то што ж нам усё жыццё маўчаць пра нашых слаўных продкаў? Нам гэта патрэбна зараз, нам патрэбны ўздым, бо народ наш сагнуў і зламаны. А такі народ ніколі не пабудуе квітнеючага грамадства, не падыме эканоміку.

— Бадай, адна з самых балючых праблем — дапамагчы вярнуцца на Радзіму тым тысячам беларускіх афіцэраў, якія служаць у краінах Садружнасці. Яны рвуцца дадому. Але як ім паспрыяць? Тут узнікае шмат перашкод. Чым ім можа дапамагчы БЗВ?

— Такая праблема можа быць вырашана толькі на дзяржаўным узроўні. Мы ж імкнемся прыцягнуць увагу грамадскасці і прапануем дзяржаве пэўныя варыянты яе вырашэння. БЗВ выходзіць з закона аб грамадзянстве, а ён тлумачыць, што ўсе вайскоўцы, якія служаць на тэрыторыі Беларусі, маюць права на яе грамадзянства. Але такое ж права маюць і тыя вайскоўцы, якія нарадзіліся тут і прызываліся адсюль, а цяпер служаць за межамі рэспублікі. Кажуць, што месцаў усім не хопіць. Згодзен, але што рабіць?

Найперш трэба неадкладна вярнуць афіцэраў, якія служаць у гарах кронках, дзе льецца кроў, ідзе вайна. Па-другое, павінна быць распрацавана дзяржаўная праграма вяртання ўсіх астатніх афіцэраў. Можна было б увесці для тых афіцэраў, што вярнуцца і не знойдуць тут сабе месца ў войску, службу ў рэзерве.

Тыя людзі, якія служаць за межамі Беларусі, нам вельмі патрэбны: гэта ж аднакваная людзі. Да таго ж іх чакаюць у Беларусі бацькі, браты, сялякі. І палітны павінны памятаць, што гэта — тысячы галасоў выбаршчыкаў.

Каб уладкаваць іх жыццё, вярта афіцэрам дапамагчы з будаўніцтвам жылля, даць на гэта сродкі.

— Дарэчы, як вы глядзіце на будаўніцтва гарадкоў, у прыватнасці, пад Барысавам і Слонімам, у якіх ма-

НА ЗЯМЛІ БАЦЬКОЎ

ЦІ ЁСЦЬ ТАЯ КРЫНІЧКА...

...Загадчыца музея Беларускага таварыства сляпых Ала Іваненка павяла гасцей з ЗША ў чарговую залу. А я звярнуў увагу на маладую жанчыну, якая крышку затрымалася ля экспанатаў — лапцёй, звычайных саламяных лапцёй. Асцярожна кранала рукамі гэты даўнішні абутак беларускіх сялян і, павярнуўшыся да мяне, спытала:

— Няўжо і мае бацькі налі іх?

Так, налілі. Цяжка паверыць у гэта. Але, мабыць, бацькі гэтай жанчыны, якія ў канцы Вялікай Айчыннай вайны выехалі ў ЗША, расказвалі ёй і пра свой абутак, і пра тыя прылады працы — верацёны, прасціны і іншыя, без якіх не абыходзілася ніводная сялянская сям'я.

Насычаная была праграма знаходжання групы суайчыннікаў з Кліўленда, якая прыехала па запрашэнню згуртавання «Бацькаўшчына». За нейкія два дні трэба было сустрэцца з радай згуртавання, пагутарыць з кіраўнікамі рэспублікі, пабываць у Саюзе пісьменнікаў і тут, у музеі таварыства сляпых, зрабіць паездку па памятных месцах Мінска і ў Хатынь, у Курapatы... Літаральна ні адной хвіліны на гутарку з журналістамі, якіх сабралася на сустрэчу з суайчыннікамі няма. Даводзілася часам, як кажуць, браць кароценькія інтэрв'ю на ходу.

Сярод трыццаці чатырох гасцей з-за акіяна ўбачыў некалькі чалавек, якія прыязджалі раней. Напрыклад, Кастусь Калоша. Гады два назад ён заходзіў у таварыства «Радзіма».

— Што змянілася ў параўнанні з вашым першым прыездам сюды? — спытаўся за даць яму пытанне і атрымліваю вельмі кароткі адказ:

— Са змен хацеў бы звярнуць увагу на дазвол кожнаму з нашай групы наведаць сваякоў, вёскі, дзе многія з нас нарадзіліся...

— Быццам я ўжо і побач са сваімі Івацэвічамі, — уступае ў гутарку Марыя Патапенка, — але не магу дакакацца наступнага дня, каб хутчэй паехаць у сваю вёсачку, знайсці тую крынічку, з якой любіла піць чыстую, халодную ваду. Колькі радуў

прайшло, а ў снах, у думках я заўжды тут, у Беларусі.

Я пажадаў нашай суайчынніцы з-за мяжы знайсці тую крынічку. Хаця не ўпэўнены, што яна яшчэ бруць. Марыя Патапенка не была на радзіме вунь колькі часу. Крынічкі ж цяпер у нас знікаюць і за адзін год.

— А вы куды і да каго паедзеце? — звярнуўся я да Вольгі Лукашэвіч.

Маладая жанчына неяк адразу разгубілася. І не змагла назваць нават раён сваёй далейшай экскурсіі.

Вольга прыехала ў Беларусь упершыню. Ды і бацькі таксама не маглі выбрацца на радзіму.

— Спадар Кастусь, — ізноў здарылася мне хвілінка звярнуцца да Калошы, — уся група турыстаў з Кліўленда вельмі добра размаўляе па-беларуску. Гэта трэба разумець як акт павагі да нас, гаспадароў? Напэўна дома вы размаўляеце на англійскай мове? — знорок запытаўся.

Госць з-за мяжы адмоўна пакрыўці галавой.

— Справа не ў павазе. Проста мы ніколі не забывалі і нашу мову, і нашу культуру, і нашы святы.

— Гэтулькі гадоў пражыць за мяжой, сярод чужых.

— Бачу, што не верыце. Напэўна, ніколі ў нас у Кліўлендзе не былі?

— Не прайшлося.

Тады спадар Калоша і іншыя замежныя суайчыннікі сталі расказваць, як трапілі ў ЗША. У гады вайны іх, трынаццаці, пятнаццацігадовых хлопчыкаў і дзяўчынак вывезлі на работы ў Нямеччыну. Праца была цяжкай, не кожны беларускі падлетак мог вытрымаць. І ўцячы не ўдавалася. Хаця куды ўцякаць! Дадому, у Савецкі Саюз, перайшоўшы лінію фронту? Адрозна трапіў у лапы энквэдэшнікаў. А яны не рабілі скідак ні на ўзрост, ні на тое, што пад прымусам працаваў на немцаў.

Вось і не паехалі нашы хлопцы і дзяўчаты пасля вайны на радзіму. Арганізавалі сваю калонію ў Амерыцы. Тут стварылі клуб «Полацк». Збіраюцца разам, разам святкуюць, пераносяць гора і дапамагаюць адзін аднаму ва ўсім.

Захаваўшы традыцыі, мо-

ву, вучаць гэтаму сваіх дзяцей.

...І толькі аднаго разу я пачуў ад нашых суайчыннікаў гутарку на англійскай мове. Гэта здарылася тады, калі ад музея нашы землякі пешшу накіроўваліся да рэспубліканскай бібліятэкі сляпых. На вочы турыстам трапіліся будынкі, з якіх абляцела тынкоўка, з разбітым фундаментам. І вось тады два паважаныя госці сталі гаварыць на англійскай мове аб нашай безгаспадарчасці.

Ды такіх прыкладаў у Мінску няма. А якія ўражаны ад нашага кепскага гаспадарання застануцца ў іх пасля наведання родных мясцін! Але нічога не зробіш, як кажуць, слова з песні не выкінеш: што ёсць, тое ёсць. Прыйдзе час, і мы таксама зажывём па-людску.

Добра, што кепскае — сёння мы ўжо ні ад кога не ўтойваем.

У гэтым сэнсе прыкладам можа служыць выступленне перад суайчыннікамі старшыні праўлення Беларускага таварыства сляпых Анатоля Нятылькіна.

— У рэспубліцы налічваецца 20 тысяч інвалідаў па зроку, — сказаў Анатоль Іванавіч. — Шэсць тысяч з іх працуе. Але цяпер колькасць працуючых скарэаецца. На прадпрыемствах пачалося беспрацоўе, і пад скарачэнне сталі пападаць у першую чаргу менавіта інваліды па зроку.

Дададзім да гэтых слоў, што сляпых не толькі скарачаюць на прадпрыемствах, але і абыходзяць з жыллём, забяспячэннем харчаваннем, ільготамі. Праўда, пакуль нясоладка жывецца ў нас не толькі інвалідам, хаця яны ў першую чаргу патрабуюць чалавечасці і спагады.

Завяршылася наведанне замежнымі суайчыннікамі таварыства сляпых канцэрт-там прафесійных артыстаў, традыцыйнай беларускай гарбатай. У час яе нашы землякі з-за акіяна ахвяравалі грошы ў фонд Рэспубліканскага рэабілітацыйнага цэнтру для невідучых.

— Яўген ТУРАЙКЕВІЧ. **НА ЗДЫМКУ:** хлеб-соль замежным суайчыннікам у час сустрэчы ў Беларускам таварыстве сляпых.

Фота Віктара СТАВЕРА.

НАША СПАДЧЫНА

Муры гэтага храма відаць яшчэ з віцебскага гасцінца. Першым поглядам ён падаецца шарачковай псеўдарускай будынінай, якіх шмат наўтыкалася па беларускіх землях пасля захопу іх Расійскай імперыяй. Але так здаецца толькі спачатку. Больш уважліва агледзіны дазваляюць вызначыць даўняе паходжанне помніка. Звонку — рысы рэнесансу, па фасадзе — класіцызм, нутро ж барокавае, дашчэнту працягае зялёнай тванню вільгаці.

Мясцічка Астроўна вядомае з XVI стагоддзя. Мела колісь прывілей кіравацца паводле магдзбургскага права, пра гэта яшчэ да пачатку XX стагоддзя нагадава-

гі захапіў Полацк. Полацкага ваяводу Станіслава Девойну з жонкай, уладыку Гарабурду, Івана Глябовіча і ўсіх літоўцаў насуперак папярэдняй дамовы ён узяў у палон і загнаў у Маскву. Манахаў-бернардынцаў згадаў пасекчы, а жыдоў утапіць у Дзвіне. Волю даў толькі польскім ротмістрам з іхнімі ротамі, надарыўшы кожнага з ротмістраў сабалінай шубай ды добра пачаставаўшы. Пакінуўшы ў Полацку байраў ды ваяводаў: князя Пятра Шуйскага, князёў Пятра і Васіля Сярэбраных-Абаленскіх, Івана Шарамецева Меншага з вялікай колькасцю войска, — сам Жаклівы вярнуўся ў Маскву.

АСТРОВЕНСКИ КАСЦЁЛ

лі рэшткі ратушы ды гадзіннікавая вежа добрай архітэктуры вышынёй 14 сажняў. Але з відарысу Астроўна, як і з гісторыі Беларусі, не выраца касцёла, што велічна ўладкаваўся на ўзбярэжжы возера. Схіляюся да высновы, што касцёл быў пабудаваны ў гонар бліскучых перамог войска Вялікага княства Літоўскага над войскамі Маскоўскай дзяржавы, якія адбыліся адно за адной у 1564 годзе на Іван-полі пад Чашнікамі і ля рэчкі Крапіўны пад Оршай. Зважаючы на дрымучую недаведчанасць сучасных беларусаў у пытаннях уласнай гісторыі, мушу патлумачыць ужытыя ў гэтай працы дзяржаўна-этычныя назвы. Па тым часе беларусы здзяйснялі сваю дзяржаўнасць у асобе Вялікага княства Літоўскага, Рускага і Жамойцкага. Першыя два означэнні тычыліся менавіта беларускіх этнічных земляў. Літвой звалася цэнтральная, заходняя і паўднёвая часткі сучасных беларускіх тэрыторый (прыгадайце назвы — Менск Літоўскі, Камянец Літоўскі, Брэст Літоўскі, Палессе Літоўскае). За Падзвіннем і Падняпроўем замацоўвалася назва Беларусь (Русь). Продакту сучасных летувісаў тады называлі жамойтамі і аўкштайтамі. Іншаземцы ж, асабліва масквічы, часам надта не ўдакладнялі межы гэтых паняццяў і звалі насельнікаў Вялікага княства Літоўскага, Рускага і Жамойцкага проста літоўцы, а вялікага князя літоўскага — літоўскі кароль. У сваю чаргу падданыя Маскоўскай дзяржавы (Вялікага княства Маскоўскага) звалі масквітамі, масквіцямі.

На наступны год маскоўскі гаспадар прыняў і выслахаў каралеўскіх паслоў, але тым часам накіраваў свае войскі да межаў Вялікага княства Літоўскага і спыніў перамовы аб замірэнні. Літоўскія паслы дасягнулі сваёй мэты і паведамілі, што маскоўскае войска набліжаецца трыма часткамі. Першая, складзеная з васьмі тысяч конніцы на чале з царэвічам Казанскім, ідзе да Полацка. Другая, набраная ў Смаленску і з земляў Пскоўскай, Ноўгарадскай, Тарапецкай і Луцкай, складзеная з такога ж ліку конніцы, пад кіраўніцтвам ваяводы Шэйна ідзе на Оршу з намерам узяць Кіеў. З трэцяй часткай мусіў пайсці сам маскоўскі гаспадар, але колькасць гэтага войска заставалася паслам невядомай. Акрамя таго, уперад адпраўлены быў да Полацка ваявода Шуйскі з 14 тысячамі масквіцянцаў. Войска ж караля яшчэ не было сабраны.

23 студзеня Пётр Шуйскі, галоўны ваявода маскоўскага войска, з выбранымі групамі вершнікаў, званых па тым часе каванай рэццю, рушыў з Полацка, перайшоў праз Дзвіну і 26 таго ж месяца вывеў сваё войска на поле каля ракі Вулы. Адпаведна загаду Жаклівага Шуйскі намерваўся злучыцца паміж Оршай і Дуброўнам з маскоўскай рэццю князёў Сярэбраных, якая рухалася са Смаленскай зямлі, змацаваць там лагер і з'яднаць сіламі пустошыць Літву. Маючы праз лазутчыкаў дакладныя даныя аб прасоўванні войска Шуйскага, гетман найвышні літоўскі Мікалай Радзівіл Рыжы стаў на той час у

15 лютага 1563 года вялікі князь маскоўскі Іван Жаклівы пасля працяглай абло-

Нарэшце вызваліў яго з цяжкай асады Глінскага і Шамлякі. Бунтарны князь уцякае пад Друцк і Оршу, а кароль Зыгмунт спыняецца на нейкі час у Мінску і робіць агляды свайго войска.

Гэты эпізод з гісторыі ў першыя гады бягучага стагоддзя натхніў кагосьці на напісанне трагедыі пад назваю «Асада Мінска». Трагедыя гэта, якая гэтаксама магла адносіцца як да Глінскага, так і да Карнэля, як да Мінска, так і да Пекіна, сёння ўжо стала бібліяграфічна рэдкасцю.

Калі Мінск вітаў манарха Зыгмунта I у сваіх мурэх, альбо, дакладней кажучы, на папалішчы, у якое яго ператварылі татары, а потым Глінскі, тады гэта быў яшчэ малы другарадны горад, хоць яго і залічвалі да важнейшых літоўскіх гарадоў.

У 1513 годзе, як гаварылася вышэй, князь Багдан Іванавіч Заслаўскі быў яшчэ тутэйшым намеснікам, але ўжо з больш абмежаваную ўладаю — падпарадкоўваўся велікакняжэцкаму кіраўніцтву настолькі, што, калі ў тым жа годзе згаданы ўжо Багдан Іванавіч даў базыльянам Вазнясенскай царквы месца для пабудовы прытулку, маняхі вымушаны былі звяртацца да кароны, каб пацвердзіць гэтак права.

Гандлёвая мыта і пошліна адыходзілі да велікакняжэцкай казны, а ўтрымальнікамі іх, як няцяжка зразумець, былі жыды. Такім мытнікам пры Зыгмунце I быў жыд Міхель, каралеўскі слуга. Калі ў тым жа 1513 годзе записваліся паворы на будучую вайну з Расеяю, Мінск быў абавязаны толькі паслаць дзесяць конных рыцараў і скласці дзесяць коп грошаў падатку, г. зн. гэтулькі, як Трокі і іншыя невялікія гарады. (Зпамінім гэтыя лічбы, бо яны нам паслужаць школай ацэнкі росту горада некалькімі гадамі пазней).

У наступным 1514 годзе Мінск зноў фігуруе ў гісторыі бабў Зыгмунта I з вялікім маскоўскім князем Васілём Іванавічам. Глінскі гэтаксама, як адрадыў Польшчы, намерыўся здрадзіць і Расеі. Былі перахоплены ягоныя лісты да Зыгмунта I, у якога, дзякуючы пасрэдніцтву венгерскага караля Уладзіслава, яму ўдалося выпрасіць дараванне. Расейскія войскі тым часам узялі Смаленск. Польскі кароль рушыў з цэлым дваром з Вільні ў Мінск, аглядае тут войска і павёў яго пад Барысаў. Галоўнае камаўдаванне з гетманскаю ўладаю атрымалі слаўны Канстанцін Астрожскі і Ян Сварчоўскі. Танчынскі, Кміты, Пілецкія асабіста на чале сваіх атрадаў з'ядналіся з Астрожскім. Пад Оршаю адбылася рашучая бітва. «Дзяўчаты ў Оршы рыдалі ў такт маскоўскім трубам. Чуўся ляскаў і гром расейскай і літоўскай зброі. Баяры і князі рускія на чале харобрых войск сустрэліся з Літвой, і зламаліся коп'і, і загрымелі мячы, і шлемы літоўскія на палях пад Оршаю». Канстанцін Астрожскі атрымаў перамогу, якой (як сцвярджае Карамзін) ніколі яшчэ Літва не мела над Расеяю, узяў у палон военачальнікаў, захапіў абозы, штандары і адолеў каля 30 333 войска. Такая была расправа ў галоўным лабоішчы, але перадавыя рэзэды войск Васіля Іванавіча яшчэ селі спусташэнне ў Друцку, Барысаве і Мінску. Горад, хроніку якога мы пішам, заўсёды фігуруе як ахвяра ў чужых крывавах канфліктах.

І яшчэ адна згадка пра яго ў 1519 годзе. Рускія войскі, звязаныя пад Полацкам, наступнаю восенню зноў уварваліся ў Літву. З летапісу, які цытуе Карамзін, прывядзём тут дэталі таго нашэцця: «1 жніўня 1519 года былі пасланы на непрыяцеля ў Літву ваяводы з вялікім войскам: з Смаленска князь Васіль Васільевіч Шуйскі, з Ноўгарадскай і Пскоўскай Украіны (такі), а таксама з Вялікіх Лук пскоўскі намеснік, князь Міхаіл Васільевіч Гарбаты, а з Стара-

дуба і Себежа князь Сямён Фёдаравіч Курбскі. У мястэчку Крэвае (Крэва) сабраліся літоўскія паны: ваявода віленскі Мікалай Мікалаевіч (Радзівіл), троцкі — Альбрэхт, сын Марціна (Гоштольд), гарадзенскі — Юры, сын Мікалая Радзівіла, старасты жмудскага, а таксама князь Міхаіл Заслаўскі, Ян, сын Мікалая Радзівіла і ляскі (польскі) ваявода, Ян Сваршэўскі... Расейскія ваяводы, пакінуўшы свой абоз у Красным, пайшлі да іх і пабілі іхнюю нярэдку ахову; скапілі князя Васіля Палубінскага, Варатынскага, каралеўскага двараніна Чы-

за Камянец і Магілёў у чатыры, за Бярэсце ў тры разы, і — большым у два разы за Полацк і Крэва. Што датычыць колькасці насельніцтва, то Мінск раўняўся Пінску і Наваградку.

У 1541 годзе ў Мінску ўжо было праўленне гараднічага, у абавязкі якога ўваходзіў нагляд за ўтрыманнем і абарончым станам замка. Росту горада вельмі дапамог яшчэ Зыгмунт-Аўгуст адразу ж пасля ўзыходжання на бацькоўскі трон, бо ў 1552 годзе пацвердзіў і пашырыў свабоды, наданыя магдэбургскім правам, па-

тым намесніцтва была, можа, і рэшта ўдзельнасці, што перайшла заслаўскім князям ад іх прашчурна Яўнута Альгердавіча, вялікага літоўскага князя. Але калі род заслаўскіх князёў з мужыцкага боку звёўся, знікае ў Мінску і тытул намесніка, а з'яўляецца годнасць старасты як судовай ўлада для горада і правінцыі, якім ужо былі дадзены пэўныя свабоды. Такім старастам адразу пасля заслаўскага намесніцтва быў вядомы пісар і падскарбі Зыгмунта I Іван Гарнастай, жанеты, як мяркуюць Нясецкі, з за-

залівання крывёю і засыпання попелам ваенных пакараў!

ТРЭЦІ ПЕРЫЯД

МІНСК — ВАЯВОДСТВА. РОСТ І НЯШЧАСЦІ ГОРАДА

IV

НОВАЯ БУДОВА ВАЯВОДСТВА. — ШТО УПЛЫВАЛА НА ПЕРШАПАЧАТКОВЫ РОСТ ГОРАДА. СЛОУЦА ГВАГНІНА ПРА МІНСК. — РУСКІ МАНАСТЫР БОЖАГА УЗНЯСЕННЯ. — КАТАЛІЦКІ КАСЦЁЛ. — ЗДАГАДКА АБ ПРАТЭСТАНЦКАЙ ЦАРКВЕ. — МАГДЭБУРГСКІ СТАТУТ У ДАЧЫНЕННІ ВЫБАРНАСЦІ БУРГАМІСТРА І ЛАУНІКА. — ДАРАВАЛЬНАЯ ГРАМАТА ЗЫГМУНТА III. — МІНСК НА ПОЛЬСКІМ ШЛЯХУ З МАСКВЫ У ПОЛЬШЧУ. — ШАВЕЦКІ ЦЭХ. — ЗЫГМУНТ III ПРАЕЗДАМ СПЫНЯЕЦЦА У МІНСКУ. — ТАТАРЫ І ЖЫДЫ. — СПРЭЧКІ ПРА РЭЛІГІЙНУЮ УНІЮ. — РАГОЗА, СМАТРЫЦКІ, МАРАХОУСКІ. — НЯШЧАСЦІ. — КРЫЎДЫ МЯШЧАН. — ПЕРАХОДЫ ВОЙСК. — УСТАНОВА ДАМІНІКАНАУ. — МАНАСТЫР СВ. АПОСТАЛАУ ПЯТРА І ПАУЛА. — ЯШЧЭ ПРА РЭЛІГІЙНЫЯ ХВАЛЯВАННІ. — ЗГАДКІ ПРА ШКОЛЫ. — ПАПАУНЕННЕ ФОНДУ ДАМІНІКАНАУ. — БЕРНАРДЗІНЦЫ. — ЗНОУ СУТЫЧКІ УНІЯТАУ З ДЫЗУНІЯТАМІ. — ДРУКАРНЯ. АХВЯРАВАННЕ БЕНЕДЫКЦІНАК, ДАМІНІКАНАК І БАЗЫЛЬЯНАК. — УНІВЕРСАЛЫ ЯНА-КАЗІМІРА. — ВЫГЛЯД МЕСТА НА ПРАЦЯГУ ТАГАЧАСНАГА ПЕРЫЯДУ. — ВАЕННАЕ СПУСТАШЭННЕ.

Першыя гады новага перыяду з жыцця Мінска нічым значным і вартым занатавання не вызначаюцца. Гаспадарамі гэтага цэнтра новага ваяводства да канца XVI стагоддзя пачаргова былі Гебрыэль Гарнастай, Андрэй, Мікалай і Багдан Сепегі, Ян Абрамавіч і Андрэй Завіша, якія пастаянна ў горадзе не жылі. Пад пільным наглядам сваіх кашталіанаў і старастаў Мінск пачаў лаволі расці і пашырэнне як сталіца трох павеятаў (Мінскага, Мазырскага і Рэчыцкага). У ім праходзілі шматлікія рэзэды шляхты. Яна збралася то на папярэднія соймакі дзеля абароны на сойм ваяводства шасці сваіх паслоў; то тройчы ў годзе — на кадэцыю зямскіх судоў; то на агляды рыцараў, што пачыналіся ў верасні, у дзень Нараджэння Дзевы Марыі, і доўжыліся чатыры дні; то, нарэшце (пачынаючы з 1581 года), — на Літоўскі і казённы трыбуналы, якія праходзілі тут альтэрнатыўна з Вільняю і Наваградкам.

Ул. СЫРАКОМЛЯ

МІНСК

МІНСК ЯК НАМЕСНІЦТВА

жа і таксама двараніна, знакамітага чалавека Рая, а ў гарадзенскага ваяводы (старасты) захапілі абоз. Рускія военачальнікі ішлі за непрыцелем аж пад Вільню, праз Лагойск, Мінск, Айну (напэўна, Гайну), Краснае, Маладзечна, Маржаў, Лебедзева, Крэва, Ашмяны, Меднікі, Мядзель, Куранскі камень, Бярэзавіч, Засна, Курэц, Валуйск, Радашковічы, Барысаў».

Прыводзім з рускага летапісца цалкам гэтую мясціну пра нашэцце расіянаў у Літву ў 1519 годзе, бо польскія летапісцы той год былі занятыя вайною Зыгмунта II з прусамі і татарамі і пра гэта нашэцце ўспаміналі толькі бегла.

Не ручаемся, што апроч гэтых, апісаных летапісцамі непрыцельскіх нашэццяў, тутэйшыя мясціны не былі ахвяраю спусташэнняў значна большую колькасць разоў. Вайна з Расеяю з невялікімі перапынкамі вялася на працягу ўсяго праўлення Зыгмунта I, а Мінск стаў на адным з галоўных шляхоў паміж Польшчай і Расеяю.

Мінск, аднак, нягледзячы на вероўныя нашэцці, дзякуючы прывілеі Алжксандра, пачаў дэволі хутка расці. Мы прыводзілі з літоўскай метрыкі шматлікія паворы на вайну ў 1513 годзе, што склалі ў Мінску 10 коп тагачасных грошаў. Маём для параўнання іншы падобны прыклад — ваенны статут 1529 года, па якім Мінск плаціць ужо 50 коп грошаў, а гэта значыць, што за шаснаццаць гадоў колькасць насельніцтва ў горадзе павялічылася ў пяць разоў. Іншыя месцы павінны былі плаціць, паводле гэтага дакумента, наступнае: Вільня — 1 500 коп грошаў, Коўна — 300 коп, Камянец, Пінск і Наваградка па 50, Трокі — 10, Полацк і Крэва па 5 і г. д. Па ўсім гэтым можна меркаваць, што Мінск у 1529 годзе быў горадам меншым за Коўна ў шэсць разоў,

большы горадскія даходы і ўстанавіў штогадовыя кірмашы, якія спрыялі развіццю мясцовага гандлю, тым болей, што Мінск (як ужо гаварылася) стаяў на шляху шырокіх гандлёвых стасункаў з Расеяю.

Дзве згадкі знаходзім яшчэ і ў рускіх гістарычных запісах з эпохі вайны, якія Васіль Іванавіч і Зыгмунт I пакінулі ў спадчыну сваім наступнікам — Івану Грознаму і Зыгмунту-Аўгусту. У 1563 годзе, калі вялізныя рускія сілы акружылі Полацк, Януш Радзівіл, вялікі літоўскі гетман, з 40 000 войска рушыў на дапамогу Полацку, але, калі горад быў усё ж узяты, а ваяводы вялікага маскоўскага князя пайшлі на Мсціслаў і Вільню, мусіў з сваімі адступіць назад да Мінска. У наступным 1564 годзе, калі канфлікты ўзнавіліся, а расейцы зноў занялі Полацк і Азярышча, у Мінск з'ехалася заможная шляхта з цэлай Літвы для абмеркавання сродкаў абароны.

Іван Грозны загадаў сваім военачальнікам Шуйскаму і Абаленскаму сканцэнтраваць сілы пад Оршаю і ўдарыць на Мінск і Наваградка, але троцкі ваявода Мікалай Радзівіл, апыраўшыся гэтыя планы, на чале літоўскіх палкоў і прыдворных харугваў дабіўся недалёка ад Оршы поўнай у гісторыі перамогі.

Дзясці ў гэты час Зыгмунт-Аўгуст гасцаваў у Мінску. Другі раз мог ён тут быць у 1568 годзе, калі ў студзені адпачываў у Койданаве ў свайго швагра Мікалая Рудога Радзівіла, пра што паведамляў Газышу Аўгустын Ратундус Мілезіўс.

Вось усё, што нам удалося сабраць з раскіданых успамінаў пра Мінск з эпохі, калі гэтае месца па спадчынным праву належала вялікім князям.

Згадвалі мы ў дачыненні да 1513 года мінскага намесніка, князя Багдана Іванавіча Заслаўскага, мяркуючы, што ў гэ-

сплаўскаю князёўнаю, сястрою Багдана Іванавіча.

Далей бачым на той жа пасадзе старасты Дамітра Скуміна Тышкевіча, літоўскага маршала, пасля ягонага сына Хведэра і, нарэшце, дзядзьку апошняга, Базыля.

Але набліжалася доўгачаканая хвіліна, калі Польшча і Літва павінны былі з'яднацца супольнымі законамі, адзінаю ўладаю, як бы шлюбным саюзам усяго свайго будучага лёсу. Зыгмунт-Аўгуст 1 ліпеня 1569 года, сабраўшы ў Любліне дзяржаўных прадстаўнікоў абодвух народаў, заклікаў да братаўскага паяднання. Літва выдала дакумент, якім засведчыла, што сардэчна і шчыра ўваходзіць у братаўскую унію, а кароль на чацвёртым дні таго ж месяца зацвердзіў супольнасць праваў абодвух народаў. Важнейшыя літоўскія гарады і правінцыі былі ўроўнены з гарадамі і правінцыямі Польшчы; вызначаліся ваяводства ў Літве, а яе сенатарам былі дадзены пастаянныя месцы на супольнай вялікай радзе.

Мінск стаў сталіцаю аднайменнага ваяводства. Мінскім ваяводам абралі Гарнастай, кашталіанам — Мікалая Тальваша; першаму прызначылі месца ў сенате паміж паморскім і інфлянцкім ваяводамі, другому — паміж гданьскім і інфлянцкім кашталіанамі. Два новыя сенатары падпісалі акт уніі разам з даўнім мінскім старастам Базылём Тышкевічам і з дэпутатам Мінскага ваяводства Янам Клапотам, санюнікамі і шляхтаю іншых літоўскіх ваяводстваў.

З таго часу Мінск выступае сталіцаю свае правінцыі і часткаю вялізнай дзяржавы Ягелоннай, больш упэўнены ў сваёй бяспецы, смялей разлічваючы на палітычную абарону. Напраўду Варты ён спакою пасля столькіх вяхоў няшчасця і спусташэнняў, пасля шматразовага

НАБЫТАЕ І НЯСТРАЧАНАЕ

75 год жыцця. Што гэта для пісьменніка, для чалавека? Сталася. Вопыт. Магчымасць азірнуцца на пражытае і ўспомніць. Успомніць дарогі і выпрабаванні. А колькі іх было ў Янкі Брыля, пакуль ён не стаў народным пісьменнікам Беларусі і нават калі ўжо быў ім! Сёння пра Брыля напісана шмат. Звярталіся да яго творчасці Алесь Адамовіч, Валянцін Аскоцкі, Міхась Лынькоў. Пасля іх цяжка сказаць нешта новае. Але ж хочацца проста нагадаць творчы шлях пісьменніка, яго думкі.

Пачалося ўсё з першай кнігі «Апавяданні». Была яна выдадзена ў 1946 годзе. Пазней Брыль скажа: «Люблю пісаць апавяданні». Менавіта гэты жанр літарату-

мовічам і Уладзімірам Калеснікам пісьменнік сустракаўся з людзьмі, лёс якіх быў падобны да лёсу жыхароў Хатыні, збіраў матэрыял для кнігі. Са старонак яе паўстае чалавечы боль і гора. Успамінаюцца словы Янкі Брыля: «Зноў і зноў прыходзіць думка: а як жа, як, як у такой цудоўнай прыродзе, у такой зайдроснай культуры можна было дайсці да Асвенціму?... Гэтае пытанне, на якое ніколі не знойдзецца адказу, паўстае між радкоў кожнага твора пісьменніка пра вайну, пра яе страшэнную спадчыну.

На старонках твораў Янкі Брыля шмат жанчын. Пяшчотныя жаночыя вобразы — у апавяданнях «У сям'і», «Сцежка-дарожка», трагі-

Янка БРЫЛЬ з паэтам з Латвіі Еранімам СТУЛПАНАМ.

смерці муж будзе судзіцца са сваякмі Марылі за яе пасаг.

Аднак у самых складаных і бязвыхадных сітуацыях Янка Брыль шукае нешта станоўчае. Ён пісаў: «Вышэй за ўсё і перш за ўсё чалавечнасць». І чалавечнасць, добрыня да людзей прыходзіць перш за ўсё, па Янку Брылю, ад жанчыны. Ён падкрэсліваў аднойчы нават, што няма нічога дрэннага ў ідэалізацыі вобраза жанчыны-маці. Галоўнае, каб ён рабіў нас больш шчырымі і чыстымі.

Кажучы пра Янку Брыля, хочацца адзначыць яго мову, ад якой нельга не атрымаць задавальнення. Мова паэтычная, квяцістая, напоеная пахамі і гукімі роднай прыроды. Заўжды яна насычана жывымі народнымі гаворкамі: «Калі бярозак трохі верасу. Расціў у сонцы. Зірнуў угару. Багатая лістота і пярэстыя ставалы пошумам ціха плясць у блакіт. Краса прыроды кліча да чысціні душы. Гэта не думка, а такое адчуванне».

Мова яго, такая сакавітая і дакладная, з'яўляецца крыніцай, з якой можна чэрпаць і чэрпаць навуку пісаць па-беларуску. Вось што гаварыў сам пісьменнік пра сваю беларускасць: «Ніколі яшчэ не пашкадаваў, што я — беларус, ніколі не захацеў быць некім іншым, таксама, як ніколі не прыходзіў да недарэчнай думкі... стаць жанчынай. Я беларус, як я — мужчына, і проста не магу глядзець на свет іначай».

Вельмі сур'ёзна Янка Брыль ставіцца да свайго прызначэння пісьменніка: «Два найвышэйшыя званні —

пісьменнік і чалавек. Адно мне вельмі хочацца набыць, другое — яшчэ больш — не страціць».

Здаецца, сёння няма сумненняў, што яго пажаданні збыліся.

Аднак хочацца ўспомніць, што былі часы, калі аўтар за апоўвесьці «На Быстрыцы», «Апошняя сустрэча» і асабліва раман «Птушкі і гнёзды» абаймаваўся ў скажэнні рэчаіснасці. Алена Васілевіч успамінае, што Янку Брыля неаднойчы распіналі на літаратурным крыжы. За апоўвесьці «Граніца» Брыля пракалі з трыбуны ў «дэстаўшчыне». Ён жа адказаў на гэта, што калі б яго абвінавачвалі яшчэ і ў «талстоўшчыне», то ён мог бы спакойна памерці.

Забыліся неабгрунтаваныя папрокі. А ў людской памяці застаўся пісьменнік, да творчасці якога можна бясконца звяртацца і піць духмяны нектар добрыні і чалавечнасці.

Некалькі год назад Раман Тармола напісаў свой верш «Пасля сустрэчы з Іванам Антонавічам». Есць у ім такія словы:

Ніколі неўчарашні,
Вечна сённяшні,
Што падуладна толькі
мастаку...

Цяжка не пагадзіцца з паэтам. І хочацца дадаць. Менавіта цікавасць і любоў да чалавечай асобы ва ўсе часы, павяга да сваіх герояў далі магчымасць Янку Брылю адбыцца як пісьменніку. Здольнасць жа ўбачыць за часовымі з'явамі вечнае і заўважыць у простым вялікае дае магчымасць Янку Брылю быць мастаком, якога любіць і шануе чытач.

Алена СПАСЮК.

Іван МЕЛЕЖ, Іван НАВУМЕНКА і Янка БРЫЛЬ.

ры прынес яму вядомасць. Апавяданні яго, нават у тры старонкі, заўсёды простыя, зразумелыя. Іх не пакідае чысціня і цішыня. Брыль не піша нейкіх вельмі гучных твораў з закручаным сюжэтам і шырокамаштабнымі падзеямі. Яго цікавіць душа чалавека і роля абставін у лёсе. Ён шукае прыгажосць у «маленькім» чалавеку, у прыродзе. Ён можа замілавацца бабулькай, што раздае спелыя сакавітыя яблыкі ў аўтобусе сваім суседзям. Ён можа прымусяць глядзець і дзівіцца на тонкую, нібы празрыстую бярозку.

Акрамя апавяданняў, шырока вядомы раман пісьменніка «Птушкі і гнёзды». Гэта адзін з самых балючых твораў пра вайну ў нашай літаратуры з вельмі драматычнымі падзеямі. Шмат падобнага ў жыцці галоўнага героя Алесь Руневіч і Янкі Брыля. І гэта натуральна: заўжды аўтар пераносіць на любімых сваіх персанажаў частку самога сябе. Алесь Руневіч жыве ў Заходняй Беларусі і прызываецца ў польскае войска. Аднак пачынаецца другая сусветная вайна. Хлопец трапляе ў нямецкі палон. Менавіта такое здарылася і з Янкам Брылём. Быў у яго жыцці палон у Германіі, потым уцёкі, партызанскі атрад. Была вайна ва ўсёй сваёй жорсткасці і абсурднасці. Вайна, якую не забудзеш, бо надта балючыя засталіся ўспаміны. Менавіта яны, мусіць, прымусялі пісьменніка ўзяцца за напісанне кнігі «Я з вогненнай вёскі...». Разам з Алесем Ада-

мыя — на старонках «Галі», «Марылі».

Апавяданне «Марыля» заўжды ў крытыцы называюць класічным і нібы баяцца пра яго гаварыць, абыходзяць. Мне ж яно здаецца паклонам аўтара перад цяжкай жаночай доляй. І нават няважна — жыла яна ў 30-я гады, як Марыля, ці зараз. Жанчыну ніколі не пакідае няўтольна прага сямейнага шчасця. А замест яго ў Марылі — муж, які «дык і набыць яе не мог, пакуль не навучыўся». А калі навучыўся — біў, «як скаціну». Таму і памерла маладая кабетка, нерадзіўшы нежывое дзіця. Пасля яе

Андрэй МАКАЁНАК, Янка БРЫЛЬ, Алесь АДАМОВІЧ.

«МУЗЫЧНЫЯ ШКОЛЫ—ЦАГЛІНКИ ЕЎРОПЫ»

Так называўся музычны фестываль, на які былі запрошаны навучэнцы і выкладчыкі дзіцячай музычнай школы № 14 горада Мінска. Фестываль гэты праводзіўся ў ліпені бягучага года ў Германіі ў рамках свята музычных школ зямлі Паўночна-Рэйн-Вестфалія. У ім прымалі ўдзел сімфанічныя, камерныя і духавыя аркестры, салісты, ансамблевая і эстраднае калектывы. На такіх фестывалях запрашаюцца юныя таленты і музыканты з усіх куткоў свету, каб паслухаць адзін аднаго, сумесна паімправізаваць, выказаць тыя ці іншыя думкі, а часам і паспрачацца наконт падыходу да розных выканаўчых стыляў.

Гучала самая разнастайная па стылях і жанравых асаблівасцях музыка — ад старажытных майстроў да сучасных кампазітараў. Сёлета былі запрошаны музыканты з Англіі, Іспаніі, Францыі, Бельгіі. Бадай, першымі музычнымі ластаўкамі з Рэспублікі Беларусь на гэтай зямлі былі навучэнцы Мінскай музычнай школы № 14.

Тое ўражанне, якое зрабіла іх выступленне на слухачоў, цяжка пераказаць. Стрыманым ўвогуле немцы так сардэчна прымалі і гораца апладзіравалі маладым беларускім артыстам, што ў залах Зігбурга, Кельна, Мюльхайма, Санкт-Аўгустына панавала атмасфера сапраўднага свята. Слухачы адзначылі арыгінальнае гучанне Алеманды, Куранты, Жыгі — С. Франка ў выкананні квартэта драўляных духавых інструментаў пад кіраўніцтвам В. Майсеенкі. Калі ж выходзілі на сцэну дзяўчаты ў прыгожых ружовых сукенках — квінтэт флейтыстак і гучала «Аве-Марыя» Баха-Гуно ці серэнада Ф. Шуберта, — на вачах слухачоў з'яўляліся слёзы. Вялікім поспехам карысталіся таксама выступленні салістаў, ансамбля ўдарных інструментаў пад кіраўніцтвам В. Дарыенкі.

«Так, гэта сапраўднае мастацтва. Вашы дзеці здзіўляюць нас сваёй даросласцю і падыходам да разумення музычных твораў. Калі маладое пакаленне вашай рэспублікі мае такіх таленавітых прадстаўнікоў, вы вельмі хутка знойдзеце выхад з лабірынту вашых праблем. Мы верым у дасягненні вашай краіны ва ўсіх галінах», — сказаў бургмістр горада Санкт-Аўгустына ў час прывітання, які адбыўся пасля святачнага канцэрта.

Нямецкая ж зямля ўразіла нашых дзяцей сваёй прыгажосцю і тым, як беражліва захоўваюць яе грамадзяне помнікі гісторыі і архітэктуры, дбаюць аб экалагічнай чысціні навакольнага асяроддзя. Да болу захачелася, каб было так і ў нас. Каб праз узровень духоўнай культуры, аб якім трэба клапаціцца амаль што ў першую чаргу, мы выйшлі на той эканамічны ўзровень, які забяспечвае дастатак і дабрабыт усім грамадзянам.

Але гэтыя думкі з'явіліся ўжо пасля выступленняў, у час дарогі, якая аказалася не такой блізкай, бо амаль дзве тысячы кіламетраў прыйшлося пераадолець беларускім школьнікам. І як тут не сказаць слоў удзячнасці ўсім, хто, разумеючы неабходнасць такой народнай дыпламатыі, дапамог арганізаваць пездку — у першую чаргу Беларускаму фонду міру і Беларускаму дабрачыннаму фонду культурных ініцыятыў «Дзянніца».

Галіна ЛЕВАШКЕВІЧ.

АСТРОВЕНСКИ КАСЦЁЛ

[Заканчэнне.

Пачатак на 4-й стар.]

Лукомлі. «У параўнанні з непрыяцелю быў я сапраўды слабы, але сорам і ганьба, прычыненыя мне і ўсёй нашай нацыі і нашаму імені адабраннем у нас места і зямлі Полацкай, прымусілі мяне ўрэшце рушыць супраць непрыяцеля і паблізу Вулы сустрэцца з ім твар у твар», — пісаў гетман у Варшаву. Ваенныя дзеі разгортваліся ў наступным парадку.

Блізу мястэчка пані Кішчынай Чашнікі літоўскага старожа паведаміла, што сустрэлася са старожаў маскоўскай. Зараз жа туды адпраўлены былі роты Баркулаба Корсака і пана Бака. Непадальск ад Чашнікаў тыя роты з людзьмі маскоўскімі сустрэліся і колькі вязняў там дасталі. На падмогу ім накіраваны быў князь Саламярзкі ды пан Мікалай Сапега, а пан гетман дворны з іншымі гугамі, гарматамі і драбамі ды пан гетман найвышні з троцкім панам Рыгорам Хадкевічам, польным гетманам, стольнікам Іванам Хадкевічам, з князямі Баганам Саламярзкім, Раманам Сангушчам, Богушам Карэцкім і іншымі хуценька падрыхтаваліся да бою. Пры гэтым гетман найвышні меў у сваім распараджэнні спрактыкаваных і спраўных ротмістраў: Юрыя Зяновіча, спамяненнага ўжо Мікалая Сапегу, Івана Валмінскага, Юрыя Тышкевіча, паноў Бакаў, Баркулаба Корсака і іншых панятаў, а рыцарства літоўскага і рускага, здатнага да бою, — не больш чатырох тысячай.

Калі ваявода Шуйскі з войскам выступіў з лесу на поле, прылягаючае да ракі Вулы, войска літоўскае выйшла на тую ж раўніну. Нягледзячы на перавагу ў людзях і на мясцовасць, якую масковіты занялі загадзя, Шуйскі даў мажлівасць Радзівілу разгарнуць свае гугы, чакаючы на сваёй палове поля. Прыкмецішы малую колькасць літоўскага войска, масквіяны запаліліся варварскай ганарыстасцю і далі месце і часу выстаіцца непрыяцелю каля харугваў і падрыхтавацца, спакушаючыся на лёгкую перамогу. З абодвух бакоў сышліся з вялікай жорсткасцю. Першымі ў ваўку кінуліся бурграву полацкі і пан Бак, роўны бурграву па адвазе. Следом пайшлі Юрый Зяновіч і ваявода Саламярзкі, таксама мужы слаўныя справамі ўнутры і за межамі дзяржавы, зняныя сваім паходжаннем. Колькі часу яны стрымлівалі ўсю моц ворага. Бойка доўжылася не больш дзвюх гадзін, спачатку той і супраціўны бок адступалі папераменна. Аднак свежыя ваяры, сланыя Радзівілам туды, дзе ўгледжвалася слабасць, мужнасцю сваёй так хутка збілі непрыяцеля з мес-

ца, што адабралі ў яго мажлівасць страляць. Пад ноч войска масквітаў стала адступаць. Паранены Шуйскі змушаны быў ратавацца ўцекамі. Як толькі быў размешчаны перадавы маскоўскі полк, за ваяводам пабегла ўсё войска. Месяц ужо блішчэй поўняй, з яго дапамогай літоўскае войска праследвала ўцякаюшых на працягу пяці мільяў, уся гэтая прастора была ўкладзена забітымі. Немалая колькасць масквітаў загінула ў вадзе ракі Вулы і яе прытока Крывіцы. Па падліках найвышняга гетмана, страты масквітаў загінуўшымі былі лікам дзевяці тысячай. Палонныя сцягджалі, быццам агульная колькасць маскоўскага войска дасягала 20 тысяч, Радзівіл жа прыкідаў іх лікам ад 17 да 18 тысяч. Непрыяцель быў разбіты, Шуйскі кінуў на полі ўвесь свой аборз — пяць тысяч з ліхою павозак, з якіх літоўскае рыцарства багата назапасіла харчоў, футраў, адзення і срэбнага посуду — кубкі ды іншыя прылады дзеля піцця, рознага скарбу, мноства латаў, панцыраў, да дзвюх тысяч адзінак зброі, мноства рознага вайсковага рыштунку звыш таго, што масквіяны мелі на сабе. «Трэба ведаць, што ў маскоўскага народу ёсць звычай перад бітвай апранаць на зброю каштоўныя рознакаляровыя адзенні, так што войска мае выгляд квітнеючага лугу», — заўважаў папскі нунцыя кардынал Кмендоне. Увесь той рыштук і зброю везены былі Шуйскім дзеля перадачы ідучай са Смаленска бяззбройнай частцы войска князёў Сярэбраных, якое было набранае з аддаленых правінцый Масковіі і не мела абору. Маскоўскі гаспадар спадзяваўся правесці яго спакойна.

На вялікае здзіўленне сучаснікаў, у літоўскім войску забітымі налічлі толькі дзевяць чалавек, параненымі — каля сямісот: уцёкі вядомага вельмі адважным ваяводы ахалілі масквітаў такім жахам, што яны пабеглі на зламаныя галавы. Па недаглядзе ў цэнтры былі пасечаны некаторыя масквіяны, перайшоўшы ў літоўскае войска год таму на чале з князем Прапойскім. Смерць знайшла іх з-за іхняй маскоўскай апраткі. Багата было ўважана прыдворных, якія мелі пры маскоўскім гаспадары важную значнасць, і іншых асобаў шляхетных.

У гэтай бітве сам гетман найвышні Мікалай Радзівіл паказаў вялікую мужнасць і досвед у вайсковай справе. Тут ён даў першы ўрок сваёму сыну Крыштафору, юнаку 16 гадоў, з выгляду амаль дзіцяці. Не меншая слава прыпісвалася адважнам і дасканалому ў вайсковай справе Георгію Гадкоўскаму, кашталю, начальніку найёмных войскаў, гэтаксама і ягонаму

пляменніку Хадкевічу, юнаку бадзёраму і надзеленаму не толькі вялікім розумам, але і ваеннымі здольнасцямі. Пасля бітвы на Іван-полі Радзівіл меў намер выступіць з войскам да Оршы, каб перашкодзіць паглыбца ў абшары Вялікага княства Літоўскага і там жа чакаць польскай раці з Барысава.

Войска маскоўскае князёў Сярэбраных, колькасцю да 50 тысячай, стаяла ў дзвюх мілья ад Оршы. Яго стрывожыў ротмістр Філон Кміта-Чарнобыльскі наступным хітрыкам. Ён паслаў у Дуброўну ганцоў з весткай аб перамозе над масквітамі і гібелі Шуйскага на Іванскім полі, а між тым загадаў ім ехаць туды, дзе, па ягоных разліках, стаяла маскоўскага старожа. Калі масквіты злавлілі ганцоў з тымі лістамі і маскоўскі гетман Сярэбраны працяў іх, дык масквіяны да таго ўстрывожыліся, што, кінуўшы ўсе аборы, наметы і вайсковы рыштук, пайшлі наўцёкі з усім войскам. Філон Кміта з мсціслаўскім ваяводам Юркам Восьцікам, маючы не больш 2 тысячай рыцарства, праследвалі ворага з крыкам, забіваючы, секучы і забіраючы ў палон. Пасля гэткага пагрому масквітаў забрана было ў іхнім лагерах 25 тысячай вазоў з вялікімі лупамі — каштоўнае адзенне, розныя строі, шлемаў на шэсць тысячай чалавек, якія везлі за войскам. Аршанцы паведамілі, што такіх вялікіх лупаў і пры вялікай Аршанскай бітве не было ўзята (маецца на ўвазе перамога Канстанціна Астрожскага над войскам Васіля III у бітве пад Оршай 1514 года. — М. П.). Такім чынам, дзве вялікія часткі маскоўскага войска, што павінны былі злучыцца на палях друцкіх, а потым з'яднанымі сіламі рушыць на Вільню ці куды яшчэ ў глыб Вялікага княства Літоўскага, гэтыя дзве вайсковыя армды дзякуючы дзіўнай сіле боскай і доблесці літоўскай былі часткова рассяяны, часткова вынішчаны, разбіты і пазабалены аборзай. У першай бітве Шуйскі загінуў, цела ягонае было знойдзена ў рацэ Шарамецу быў шкодліва прабіты дрэўкам і, прыхаўшы да Полацка, хутка памёр.

«Военные действия 1564 года не были удачными для русской (Маскоўскай дзяржавы. — М. П.) стороны. 26 января 1564 года в битве на реке Уле, недалеко от Полоцка, небольшая литовская армия под командованием великого гетмана Литовского Радзивиля Рыжого и польного гетмана Литовского гр. (Григория. — М. П.) Ходкевича разбил большую армию. Вторая русская армия потерпела поражение под Оршей 2 июля (на самой справе 2 лютага) 1564 года. Эти поражения сопровождалась актами прямой государственной измены и пе-

реходом в лагерь противника со стороны реакционного боярства». На меркаванне гэтага ж гісторыка, значнага ўплыў на ход ваенных дзеянняў згаданыя бітвы не мелі. Гэта ўна заніжана ацэнка. У сапраўднасці была спынена і папярэджана масіраваная ходка маскоўскага войска ў глыб Вялікага княства Літоўскага. Спынена дзякуючы перавазе ў тактыцы, майстарскаму вядзенню разведкі і контрразведкі. Заўважым, што кожны крок маскоўскага ваяводы з палком падрабязна вызначаўся асабіста Жаклівым у разраднай кнізе. Гетман жа найвышні Літоўскі меў ад караля толькі агульную стратэгічную задачу — пры першай мажлівасці панішчыць ворага і, адпаведна, аператыўную прастору.

Уражваюць вельмі нязначныя страты людзей у войску Вялікага княства Літоўскага. Гэткае акалічнасць прасочваецца і ў іншых бітвах той вайны — пад Наўляй у 1563 і ў 1566 гадах, у 1564 годзе пад Азярышчам, у 1567 годзе пад Вулай. У 1563 годзе чэрскі кашталю Станіслаў Ляснвольскі з малой колькасцю жэйнераў разбіў 40 тысяч войска ваяводы Курбскага пад Наўляй. Выйгрыш гэтай бітвы здаваўся неверагодным, масквіяны не перапыніліся здзіўляцца. Параненага Курбскага абвінавацілі ў праігранай бітве, той жа адказаў аднаму з ваяводаў так, паказваючы на ворага: «Вось яны яшчэ там, ідзі паглядзі і ты, можа табе здадзіцца лепей, чым мне, я ж не хачу спрабаваць болей — яны мне далі знаць сябе. Баючыся быць абвінаваным перад вялікім князем Маскоўскім, Курбскі перабег у войска літоўскага караля. Высокі маральны дух ваяроў Вялікага княства Літоўскага тлумачыцца тым, што біліся яны за сваю дзяржаву і яе незалежнасць з агрэсарам, нахабна прыйшоўшым на іхнюю зямлю. Як бы там ні было, але да ворага літоўскае і рускае рыцарства ставілася з павагай. Цела забітага на Іванскім полі Шуйскага было з вялікай пахаванай пахавана ў Прачысценскай царкве ў Вільні, дзе звычайна хавалі беларускіх князёў. У 1569 годзе кароль Жыгімонт Аўгуст дазволіць цела нябожчыка памяняць на цела памершай у маскоўскай няволі малжонкі полацкага ваяводы Станіслава Давойны Петрунелы Радзівіла.

Але вернемся зноў да астровенскага храма. Фундатарам касцёла быў вялікі князь і кароль Жыгімонт Аўгуст. Ён жа ахвяраваў сюды абраз Багародзіцы, упрыгожаны багатымі шатамі. Той першы храм, закладзены Жыгімонтам, быў пабудаваны, віцебскі ваявода Міхал Пацей аднавіў яго. Калі 1620 года Аляксандр Сапега, ваявода мсціслаўскі, пабудоваў пры

касцёле кляштар, куды запрасіў манахаў дамініканскага ордэна.

У сучасным стане касцёл уяўляе сабой выцягнуты па восі ўсход—заход будынак. Рэбры ўражанне мажыныя сцены таўшчыней болей за метр і слупы шырынёй да 1,5 метра. Нефы і апсіда перакрытыя крыжовымі скляпеннямі. Павярховае даследаванне паказала, што ў помніку сустрэкаюцца розныя тыпы муроў: у ніжняй частцы гатычная, у плястрах простая рэнесансная, тычковая ў заходняй сцяне. Гэта сведчыць пра шматлікія перабудовы храма на працягу ягонага амаль пяцісотгадовага існавання. Верагодна, той першапачатковы касцёл быў збудаваны ў гатычных традыцыях, аднак у другой палове XVI — пачатку XVII стагоддзяў набыў рэнесансны характар. Каля сярэдзіны XVIII стагоддзя інтэр'ер храма быў аздоблены пластыкай барока, напрыканцы гэтага ж стагоддзя будынак звонку набывае тыповыя рысы класіцызму. Апошнюю перапрацоўку касцёл напаткаў у XIX стагоддзі, калі яго перапрабілі ў царкву, «перакруціўшы» на 180 градусаў: алтар перанеслі на ўсход, былая алтарная апсіда падвысілася ў бабінец, над якім панесла ў неба цыбуліну вежа званіцы, змураваная ў псеўдарускім стылі.

Магчыма, гэта было зроблена пасля падаўлення паўстання 1863—1864 гадоў, тады па Беларусі многа каталіцкіх святых перапрабілі на расейскі капыл. Такім чынам, у храме вызначаюцца пяць перыядаў яго будоўлі: гатыка, рэнесанс, барокавы, класіцыстычны і псеўдарускі. Вызначаць першапачатковы выгляд помніка цяжка, гэта вымагае грунтоўнае даследаванне і пошукаў. Тым не менш нават паверхняе знаёмства сведчыць аб надзвычайнай цікавасці астровенскага твора доўгаста, адлюстраванні ім важнейшых этапаў развіцця і гісторыі Беларускай архітэктуры. Дадамо яшчэ, што ў наваколлі Віцебска гэта адзінакавы ацалелы культывы будынак, вядомы з XVI стагоддзя. У гістарычным сэнсе касцёл ёсць нацыянальная святыня Беларускай, памятка іхняга германскага змагання за незалежнасць. Гісторыка-культурная вартасць мястэчка Астроўна падвышаецца яшчэ й тым, што тут нарадзіўся слаўны дзвухеўрапейскага сярэднявечча, вольны інтэлекту, ідэалаг аднаўлення незалежнасці Вялікага княства Літоўскага Леў Сапега, адзін з аўтараў Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 года. Наше ўсведомленне згаданай асобы перадымае залатога веку Беларускай культуры толькі распачынаецца.

Міхась ПАУЛАУ.

СА СКАРБАЎ НАРОДНАГА МАСТАЦТВА

ЖЫВЫЯ СТРУНЫ

Рыгор Шырма пісаў, што шмат мудрасці, трывогі і радасці, шчырай любові і прэўды захавалася ў скарбах народнага мастацтва. Яно нарадзілася ў дзёлікі часы гісторыі народа, разам з ім расло, мацнела, развівалася, пераказваючы тым самым волю і няволу многіх пакаленняў... Словы гэтыя ўспомніліся пры сустрэчы з Іванам Крагельскім. Іван Андрэвіч паволі, не спяшаючыся, дастае з футара на сваю прыгожую, з бліскачорным адценнем незаменную спадарожніцу жыцця — скрыпку. Беражліва, ласкава

праводзіць рукою па струнах, нібы здымаючы нябачны налет часу, прытуляе, як тое дзіця, да сябе. Некалькі хвілін чакае, застыўшы ў задуменні. Вырашае, відаць, з чаго пачаць. А потым асцярожна праводзіць смывком па струнах. І яго верная сяброўка тут жа адгукаецца чароўнай мелодыяй старадаўняй Беларускай велікоднай песні. І так прыемна, сама сабой уліваецца тая песня ў душу, так пшачотна і лагодна робіцца на сэрцы, што, здаецца, усё наўкола, увесь свет перайначваецца ў адно цудоўнае, непаўтор-

нае імгненне. І іграе стары музыка ўжо не для прысутных, а для самога сябе. А можа нават для ўсёй Беларускай зямлі: для лясцоў, рэчак, палёў, адкуль чэрпае новыя сілы, непераўздзёнае натхненне. Ляці, песня, у бэль свет, ляці да ўсіх добрых людзей, нясі ў падарунак дарослым і дзецям толькі радасці!

Спрацаваныя, жылістыя рукі самародка з Дзятлаўшчыны павольна водзіць смывком. Скрыпка, глядзіш, ужо зліваецца са сваім гаспадаром у адно цэлае. І ў такіх хвілін здаецца, што ніхто не ў сілах

разлучыць, разарваць гэтае адзінства і супольнасць, хіба толькі смерць.

...Адкляўшы скрыпку, слова за словам музыкант пачынае ўспамінаць:

— Гэта пятая скрыпка ў маім жыцці і самая дарагая, бо, відаць, апошняя. Некалі выменяў яе ў аднаго мясцовага дзеда, які хадзіў па вуліцах і граў людзям. Яна даўня, яшчэ дарэвалюцыйная, зроблена ў Германіі. Шмат вяселляў адыграў на ёй. Мы некалі з суседам Пятром Шыдлам, які іграе на баяне і акардэоне, аб'ехалі ўсё наваколле. Паўсюдна запрашалі нас, асабліва любілі слухаць на вяселлях. Раней жа не тое было, што цяпер. Абрадавыя песні гучалі маладой, маладому, і трэба было іх падыграць, а некаторыя і ўлавіць на люту. Што ні вёска — свае песня, свае ме-

лодыя. Гэтага нельга забыць, часта ўспамінаю, асабліва, калі застаюся адзін...

Іван Андрэвіч з вёскі Погіры пражыў больш за семдзсят гадоў. Прайшоў праз усе выпрабаванні лесу, здаў радасць і гора. Сям'я ж бацькі было шматдзетнай, малазямельнай. Многа нястач дзелялося перанесці Івану ў дзяцінстве. А калі прыйшла ў Заходнюю Беларусь польская ўлада, увогуле, як кажучы, ледзь зводзілі канцы з канцамі. Але нават цяжкая фізічная праца з раняга дзяцінства, пастаяннае ўсведомленне сваёй прыніжанасці, свайго жабрацкага становішча не загубілі ў хлопца цягу да прыгожага, да народнай музыкі, што ішла аднекуль з самай глыбіні народных крыніц.

[Заканчэнне на 8-й стар.]

АДНЫМ СЛОВАМ—МАЙСТРЫ

Сабе на радасць, людзям на заглядзенне пабудоваў дом жыхар Добруша Іван Антоненка. Драўляныя карункі, кампазіцыя «Алесь-дудар», што ўпрыгожвае фасад будовы, — усё сведчыць пра цягу да прыгожых і талент майстра. У мінулым вайсковец, затым работнік мясцовага райвыканкома, Іван Антоненка цялярскай справай захапіўся параўнаўча нядаўна. Але дасягнуў многага. Што ні кажыце, а талент ёсць талент.

НА ЗДЫМКУ: Іван АНТОНЕНКА з унучкай каля свайго дома.

Фота С. ХАЛАДЗІЛІНА.

Станіслаў Спургаш з вёскі Лаздуны, што ў Іўеўскім раёне, — майстар на ўсе рукі. І кошык спляце, і калёсы змайструе, і дугу сагне. А ўспомніўшы бацькоўскія работы, здзівіў нядаўна аднавяскоўцаў вырабам з лозы. Палукашак — так называюць тут своеасаблівы кошык, складзены з дзвюх частак, сплечены з лозы па форме «драбіны» — вазка з высокімі бартамі. З дапамогай яго за некалькі мінут звычайныя калёсы ператвараюцца ў зручны і прыгожы пасажырскі экіпаж. Кінь у палукашак бярэмя духмянага сена, садзі жонку, унукаў (чыста і ўтульна, ды і не вываліцца) і выбірайся ў дарогу.

НА ЗДЫМКУ: Станіслаў СПУРГАШ і яго работа з лозы — палукашак.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

ЖЫВЫЯ СТРУНЫ

[Заканчэнне.
Пачатак на 7-й стар.]

Івану вельмі падабалася слухаць, як дарослыя дзядзькі іграюць на скрыпцы. Затоіцца дзе-небудзь у куточку на вяселлі, прытуліцца ў запеччы і слухае, слухае, ловіць надзвычай прыемныя і такія таямнічыя для яго музычныя гукі.

Скрыпкі ў сям'і не было, ды наўрад ці мог хлопчык адважыцца папрасіць у бацькі, каб той купіў яму гэты інструмент. Надта вялікая была б раскоша. Але жаданне паспрабаваць іграць ці хаця патрымаць у руках гэтую чужоўную рэч, якая прыносіць столькі асалоды, не пакідала яго.

— Адночы на вяселлі асмеліўся падысці да барадатага дзядзькі, які іграў на скрыпцы, — расказае Іван Андрэвіч, — папрасіў спачатку патрымаць, а потым ціхенька прытуліў яе да сябе і зайграў. Зайграў, і сам здзівіўся і разгубіўся. У мяне атрымалася! Не вельмі добра, недасканала, але мелодыю можна было разабраць. Яна загучала моцна і выразна. Да смерці буду помніць, як дзядзька-скрыпач пахваліў мяне і сказаў, што буду добрым музыкантам, калі бацька купіць мне скрыпку, а я буду працаваць над сабой.

Так пачалося захапленне музыкой Івана Крагельскага. Шмат гадоў скрыпка была побач. У руках майстра яна і плакала, і спявала, наводзіла на роздум, вучыла цярпенню і непакорнасці, радала і прымушала смуткаваць.

Пры панскай Польшчы ў сям'і, ужо створанай самім Іванам, было тры гектары зямлі. Прыходзілася, вядома, нямаля рабіць, каб быў кавалак хлеба. А тут на свет пачалі з'яўляцца дзеці. Нарадзіўся адзін сын, потым другі. Цяжкая хвароба ў хуткім часе завяла ў магілу старэйшага, хваравітым быў сярэдні. Апошнія грошы даводзілася аддаваць урачам, якія, праўда, бралі толькі золатам. Не да скрыпкі было Івану, не да веселасці. Дарэчы, на той

час у яго ўжо быў старэнькі інструмент, але на вяселлях не іграў, саромеўся. Ды і свая бяда прымушала сядзець дома.

Калі прыйшлі немцы, стала яшчэ горш. Кожны дзень прыносіў новую трывогу, новыя непрыемнасці. Барацьба за жыццё дзядзей, за хлеб стала асновай існавання сям'і. У пачатку сорок чацвёртага не стала ў сям'і яшчэ аднаго сына. Засталіся пры разбуранай гаспадарцы, пры нішчыніцы.

Трэба было пачынаць новае жыццё. Але які? Эмарнелія людзі, якія перанеслі столькі гора, не ўяўлялі сабе нічога светлага і радаснага ў будучыні. І тут Івану дапамагла музыка, дапамагла не толькі выпрастацца, узняцца духоўна, але і зарабіць сякія-такія грошы, каб пракарміцца. Ён пачаў іграць на вяселлях і хрысцінах, весяліць людзей. І людзі, чым маглі, плацілі музыку. Слабы быў гэты заробак, аднак дапамагаву выжыць у галодныя пасляваенныя гады.

Калі пачалі арганізоўвацца калгасы, Іван Андрэвіч працаваў конюхам, даглядаў жывёлы, некаторы час — брыгадзірам. Жонка Дар'я Іосіфаўна была палыводам. У Крагельскіх расло трое сыноў. Адзін у аднаго былі хлопцы: прыгожыя, дужыя, працавітыя, нібы ўзнагародзіў лёс за нястачы і перажытае гора.

— Музыка заўсёды была для мяне асновай жыцця, — успамінае Крагельскі. Дзе б ні быў, заўсёды імкнуўся пачуць нешта новае, навучыцца таму, чаго яшчэ не ведаў.

Пасля вайны самы лепшы базар быў у Лідзе. Часта быў там на гаспадарчых справах. На базары заўсёды збіраліся музыкі. Пакуль пройдзеш па радах, выбіраючы пакупку, уволю наслухаешся беларускіх песень. Я жонку заўсёды папярэджаў: калі згубіш мяне на базары, то шукай там, дзе іграюць музыкі. Не мог прайсці паўз іх, не спыніцца. А як стану, то, здаецца, слухаў бы да ночы, забыўшыся пра ўсе дамашнія клопаты.

Цяпер Іван Андрэвіч жыве з малодшым сынам Пятром. Жонка памерла. Даводзіцца мужчынам самім упрэўляцца ў хаце і па дамашняй гаспадарцы. Але нічога не зробіш: без яе сёння таксама не пражывеш. Асноўная работа ляжыць на плячах бацькі: ён і карову падоіць, і свінням замашае, і ў хаце прыбярэ. Нялёгка для старога чалавека, але ён ва ўсім парадак любіць. У сваёй душы, у жыцці, у хаце, на падворку.

— Цяжка ў хаце без жанчыны. Хапае ўсялякіх клопатаў — вялікіх і малых, — значае Іван Андрэвіч. — Сын дапамагае, нічога сказаць не магу, але ў яго, маладога, свае праблемы. Працуе ў райцэнтры, прыязджае позна, таму амаль усё раблю сам. Здароўе, слава Богу, не падводзіць. Перанёс нядаўна аперацыю, але ўсё скончылася добра.

... Сонца схілілася над гарызонтам. Вечарэе. Пасля спакожнага дня павеяла прахалодай. Іван Андрэвіч бярэ скрыпку. І... паліліся з-пад струн чароўныя мелодыі. Адна з іх — «Паланез» Агінскага. А мне ўспомніўся заключны канцэрт раённага фестывалю фальклору, дзе ён выступаў з вялікім поспехам.

Вось менавіта такія людзі, сапраўдныя аматары музыкі, складаюць гонар мясцовага фальклорнага ансамбля, ствараюць і памнажаюць яго славу, дораць слухачам магчымасць, забыўшыся на ўсе клопаты, далучыцца душою да жывой крыніцы народнага мастацтва.

— Дзядуля, зайграй яшчэ што-небудзь, — не даюць яму праходу мясцовыя дзеці.

— Так і быць. Я без вас як птушка без крылляў, — чуюцца ў адказ.

Іван Андрэвіч бярэ скрыпку і грэе хлапчукам і дзядзінкам. А нядзельным вечарам збіраюцца тут і стары, і малы. І зноў гучыць, льецца задушэўная, чужоўная музыка.

Іосіф ЗАЯЦ.

АБ'ЯВА

Беларускае таварыства інвалідаў па зроку і часопіс «Зрок» сумесна з Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніяй РБ у кастрычніку — лістападзе гэтага года праводзяць дабрачынныя тэлеаўкцыёны «Ад сэрца да сэрца». Сродкі ад іх пойдучы на будаўніцтва першага ў рэспубліцы рэабілітацыйнага цэнтру для невідучых.

БелТІЗ налічвае больш за 19 тысяч чалавек. Штогод да 600 грамадзян рэспублікі страчваюць працаздольнасць, атрымліваючы інваліднасць па зроку. Гэтыя людзі маюць вялікую патрэбу ў псіхалагічнай, элементарнай працоўнай рэабілітацыі — адаптацыі да новых няпростых умоў жыцця. Будуюцца, пачатак якой запланаваны на бягучы 1992 год, пад пагрозай зрыву ў сувязі з яе катастрафічным падаражаннем. БелТІЗ не ў стане ў адзіночку весці гэта жыццёва важнае для рэспублікі будаўніцтва. Неабходна фінансавая дапамога.

Просім вас адгукнуцца на наша запрашэнне да аўкцыёнаў і ахвяраваць у фонд будовама Рэспубліканскага рэабілітацыйнага цэнтру для невідучых прадукцыю вашага прадпрыемства ці стаць спонсарам тэлеаўкцыёна. Ваш удзел будзе ўзнагароджаны тэлевізійнай рэкламай.

Спадзяёмся, што вы не застаняцеся раўнадушнымі да чужой бяды.

Чакаем вашай заяўкі на ўдзел да 15 жніўня бягучага года.

Адрас: 220004, г. Мінск, вул. Вызвалення, 9, тэлефоны: 26-88-88, 26-86-00.

Разліковы рахунак: дырэкцыя будовама РРЦ БелТІЗ: 200609233 у гарадской дырэкцыі Мінскбізнесбанка ў г. Мінску, МФО 153001764.

Валютны разліковы рахунак таварыства: 069070080 001 у Знешэканомбанку г. Мінска, МФО 153001226.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом [таварыства «Радзіма»].

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы іх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета адрэкавана ў друкарні «Беларускі Дом друку»
Тыраж 5 500 экз.
Індэкс 63854. Зак. 1428.
Падпісана да друку 10.08.1992.
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12